

+тэлепраграма № 39 (301) 18 кастрычніка 2002 г.

ПАДА НІВА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

У НУМАРЫ

Кватэра: купляць ці будаваць

Пасыля таго як у 2000 г. ціха сканаў разрэкламаваны праект "Рацыянальны дом", што даваў магчымасць будаваць жыльлё ў растэрміноўку, у бескватэрных грамадзянаў засталося чатыры варыянты: будаваць або купляць жыльлё за свае гроши, чакаць дзяржавнага крэдыту ці атрымаць валютную пазыку. Аналіз плюсоў і мінусаў. Старонка 5.

Звычайны фінскі дзяцюк

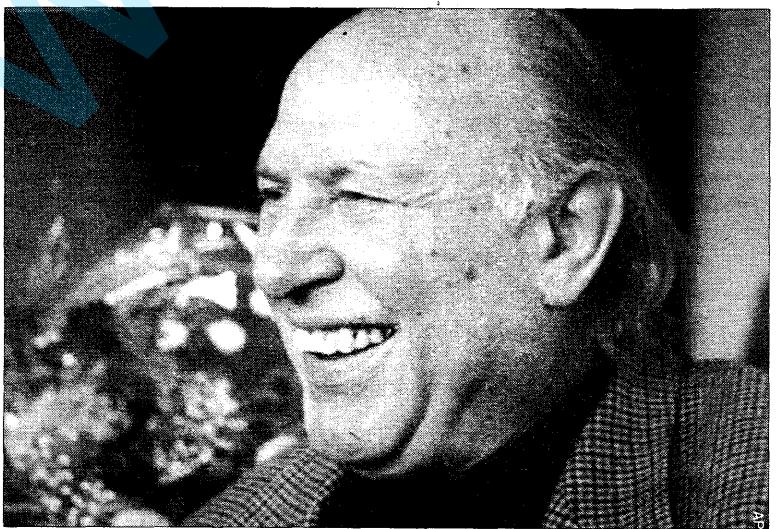
Хельсынскі бамбіст быў ціхмяным самотнікам, любіў граць у баскетбол. Уесь вольны час бавіў за кампютарам, лазячы па сایтах для тых, хто цікавіцца хіміяй і выбухамі. Старонка 7.

Кампот з хрэнам

Калі народнаму артысту Беларусі партнэр голасна крыкнуў у самае вуха: "Я тут, паночку!", той зымправізаваў: "Чаго ты арэш?". Артыкул Пятра Ламана, артыста Коласаўскага тэатру. Старонка 11.

Імрэ Кертэс. Страчаны лёс

Нобэлеўскую прэмію ў галіне літаратуры сёлета атрымаў вугораць Імрэ Кертэс (нар. у 1929 г.) — паводле афіцыйнай фармулёўкі Нобэлеўскага камітэту, "за сваю творчасць, якая супрацьпаставіла ценкую экзыстэнцыю адзінкі дэспатычнаму барбарству гісторыі". Фрагменты канцлягерных успамінаў Імрэ Кертэса, перакладзеных на 15 моваў свету. Старонка 15.

ДЗЯЎЧЫНКА ЦІ ХЛОПЧЫК?

Ад чаго залежыць
пол будучага
дзіцяці?
Старонка 12.

Выход да Броды

Беларусь мае тэарэтычны шанец правесці па сваёй тэрыторыі новы нафтаправод, па якім каспійская нафта можа цячы ў Эўропу, абмінаючы Расею. Украіна ўклала 200 млн. даляраў у пабудову нафтаправоду, што злучыў чарнаморскі порт Паўднёвы (35 км ад Адэсы) з горадам Броды. Дабудаваць трубу, па якой каспійская нафта магла б прыйсці ў Беларусь, каштую 80 млн. даляраў.

200 млн. даляраў, якія Ўкраіна ўклала ў пабудову нафтаправоду, што злучыў чарнаморскі порт Паўднёвы ды горад Броды на Галіччыне, мусілі быць інвестыцыяй у сырэвінную незалежнасць. Вядома, не абсолютную: цяпер краіна змога атрымліваць нафту толькі з Расеі, але ёй з радо-

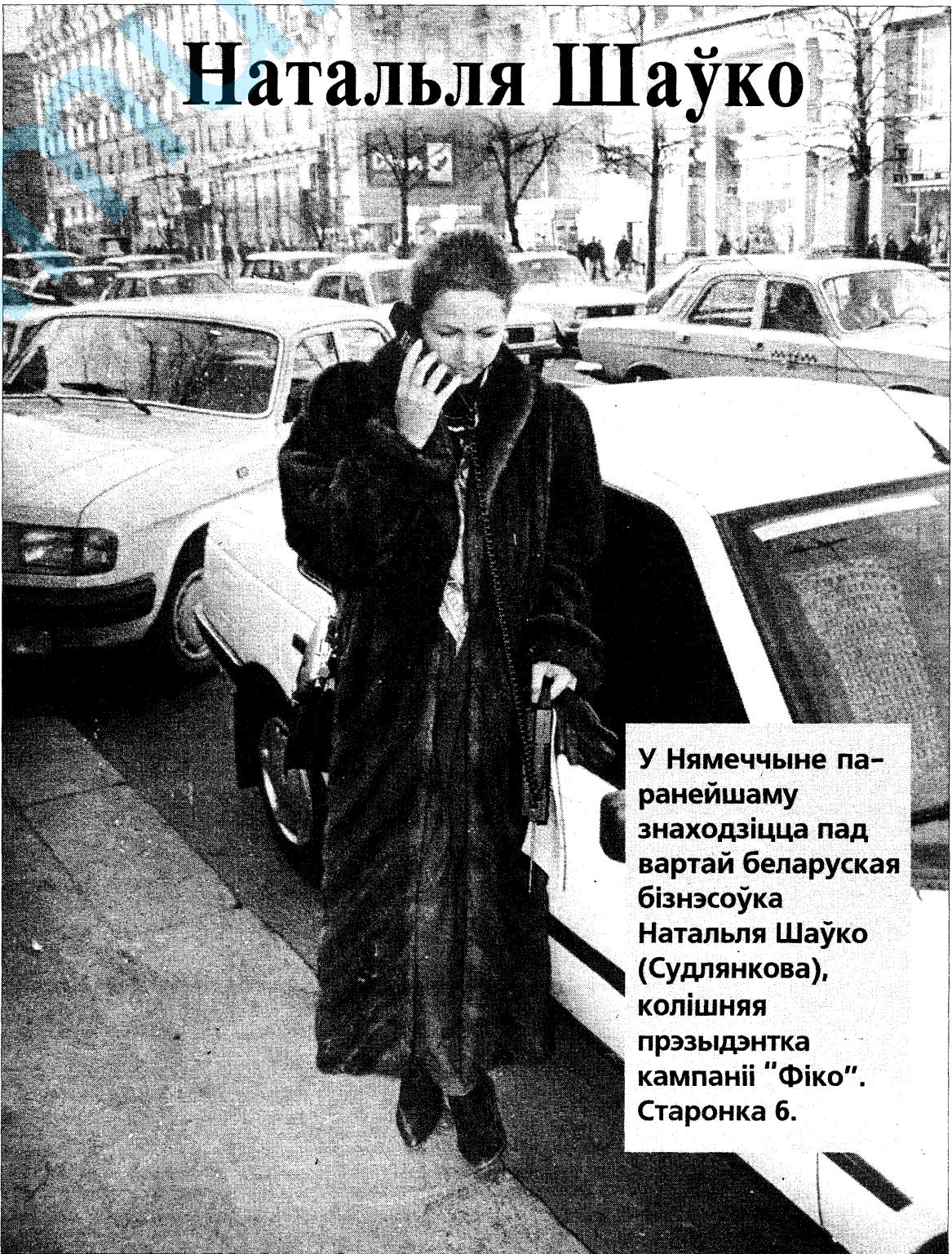
вішчаў Каспійскага рэгіёну праз Азэрбайджан, Грузію ды Чорнае мора. Аднак калі палітычныя мэты Ўкраіны можна лічыць з большага задаволенымі, дык эканамічныя чаканыні сябе пакуль на спрадвадзілі. Адрэзак "Адэса—Броды" даўжынёю 674 км і дыямэтрам трубы 1020 мм за-

стаецца шляхам у нікуды.

Атрымаць прыбытак, пампуючы нафту адно да ўкраінскай мяжы, не атрымаеца — трэба гнаць сырэвіну далей, беручы гроши за транзит. Транспартаваныя нафты да Броды абыдзеца кліенту прыблізна ў 5,6 даляра за тону, а разам з разгружкай танкераў у Паўднёвым — 6 даляраў. Пачатковая магутнасць нафтаправоду "Адэса—Броды" — 9—14,5 млн. тонаў у год. Пасыля ўявідзення ў дзеяньне другой часткі плянуюць перапампоўваць 45 мільёнаў — гэта дзесяці 270 млн. даляраў прыбытку.

Працяг на старонцы 4.

Натальля Шаўко

У Нямеччыне па-
ранейшаму
знаходзіцца пад
вартай беларуская
бізнесоўка
Натальля Шаўко
(Судлянкова),
колішняя
прэзыдэнтка
кампаніі "Фіко".
Старонка 6.

Дык Маню паабяцалі завод

У Менску прымалі генэка кампартыі Віетнаму Нонг Дык Маня. Кіраўніку блізкіх нам па

REX-PROMEDIA

духу бальшавікоў абяцалі працаць акцыі мотавэязаводу. З нагоды візіту высьветлілася, што ў краіне жыве каля тысячы віетнамцаў, з іх 400 грамадзянаў Сацыялістычнай Рэспублікі Віетнам, якія калісьці працевалі на беларускіх прадпрыемствах, а цяпер на маюць грошай, каб вярнуцца дадому. Апроч таго, сёлета зі Беларусі было дэпартавана 220 нелегальных мігрантаў — грамадзянаў Віетнаму.

**“Народная грамада”
ў кааліцыі з ЛДПБ**

“Народная грамада” падтрымала ініцыятыву ліберал-дэмакратаў пра падзел акругаў на мясцовыя выбараў. “Народная грамада” ўжо мае гэткія дамовы з ПКБ і Партыяй працы. М.Статкевіч заявіў, што сацдэмы готовыя падпісаць такія дамовы і з усімі іншымі партыямі, што ўваходзяць у Кансультатыўную раду апазыцыйных партый.

Асуджаны Аксёнчык

REX-PROMEDIA

На паўтара году турмы з адтэрмінукай два гады асуджаны Ігар Аксёнчык, былы адвакат, юрыдычны прафесіянал Зымітра Завадзкага. У часе “працэсу Ігнатовіча” ён заявіў, што да злачынства маюць адносіны найвышэйшыя беларускія чыноўнікі — у прыватнасці Віктар Шэйман. І.Аксёнчыка звінівалі ў паклёпе на генэральнага пракурора. Судовае паседжанье было закрытым.

Козік аддае паўнамоцтвы

Леанід Козік больш не кіраўнік беларускай часткі сумеснай беларуска-ірацкай камісіі па гандлёва-еканамічным супрацоўніцтве. На гэтую пасаду прызначаны намеснік кіраўніка Адміністрацыі прэзыдэнта Мікалай Іванчанка, былы дырэктар

канцэрну “Белрэсурсы”. 54-гадовы Л.Козік, апроч ФПБ, кіруе беларускай часткай рабочай групы па падрыхтоўцы канстытуцыйнага акту саюзной дзяржавы і зьяўляецца супстарышнём савету Сабору славянскіх народаў Беларусі, Украіны і Расей.

**Гітліц супраць
Лябедзкі**

Тры кіраўнікі менскіх раёных суполак Аб'яднанай грамадзянскай партыі на чале з Рыгорам Гітліцам аб'явілі пра свой выхад з партыі. Яны съцвярджаюць, што ў апошнія гады з прычыны аўтарытарнага кіраўніцтва Анатоля Лябедзкі партыя страдала свой уплыў. Лідэры АГП дэмарш сваіх більш аднапартыцыйцаў называюць вынікам уздзеяння на партыю вонкавых сілаў.

Кансэрватары актыўізуюцца

Брытанская Кансэрватыўная партыя ў часе нядыўнія канфэрэнцыі аб'явісяціла пра выхад з крызы і пра сваё абнаўленіе. Кансэрватары ўзмоцнена рыхтуюцца да мясцовых выбараў, што, як і ў Беларусі, пройдуць увесну 2003-га. На канфэрэнцыю быў запрошаны Аляксей Янукевіч, прадстаўнік БНФ “Адраджоньне”, з якой Кансэрватыўная партыя мае дамову пра супрацоўніцтва ў сфэры наўчання партыйных актыўістў. Нядыўна Партыя БНФ таксама заключыла пагадненіе аб супрацоўніцтве са “Звязам Айчыны — літоўскімі кансэрватарамі” (былы “Саюздіс”).

Намеснікі Пашкевіча

Рада Саюзу пісьменнікаў абрала намеснікамі старшыні саюзу Анатоля Кудраўца, Барыса Пятровіча і Міхася Скоблу.

Праваслаўны і леваслаўны

Першы сакратар расейскага камсамолу Канстанцін Жукаў, выступаючы на звездзе свай арганізацыі, сказаў, што камсамолец можа быць праваслаўным, мусульманінам або будыстам, але ня мае права быць католіком. Пра юдэйства нічога сказана не было.

No comments

Кіраўніцтва Акадэміі навук прыпанаўала сваім супрацоўнікамі ахвяраваць на будаўніцтва Нацыянальнай бібліятэкі месячныя аклады.

Сюжэт для трэйлера

Пяць японцаў, выкрадзеных Паўночнай Карэяй у 1978 г. для навучанья карэйскіх шпіёнаў,

**АПЫТАНЬНЕ
Вы за свободную куплю-продаж зямлі?**

За	8,1%
За з пэўнымі абмежаваннямі	52,5%
Супраць катэгарычна	28,6%
Не	66,1%
Так	20,4%
Крыніца: НІСЭПД	

Ці можна, на Вашу думку, дазволіць продаж зямлі замежнікам?

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 2001 года, можна сказаць, што

зямельныя землі, якія ўзніклі ў выніку падзелу зямлі, можна продаваць замежнікам.

Дзякуючы за аматерскія дадзеныя, якія дададзены на саюзныя выбараў, якія адбыліся ў снежніку 20

з усёй краіны

Грошы на палкаводца

У сярэдніх школах Крычаўшчыны ідзе збор сродкаў на ўсталяваньне ў Менску помінка савецкаму маршалу Георгію Жукаву. Ініцыятарам гэтай акцыі выступала крычаўская рада ветэранаў. Адміністрацыя навучальных установаў фактычна прымушае сваіх падначаленых здаваць грошы.

У садок – з бульбай

Бацькам дзяцей, што наведваюць крычаўскі дзіцячы садок №19, адміністрацыя ўстановы прапанавала прыносіць бульбу. Бе востра не хапае харчаваньня. Першапачатковы ўнёсак — 30 кг. Па-рознаму знаходзяць дзіцячыя садкі Крычаўшчыны выйсьце з няпростага становішча, у якое яны трапілі з прычины дэфіцыту раённага бюджету. На прыклад, выхавацелькі й інші садка №4 два тыдні адпрацавалі ў калгасе на бульбе і такім чынам назыбіралі неабходную для дзетак колькасць гэтага працу.

Андрэй Кузьмін, Крычаў

Музэй між заводам і горадам

У Барані (Аршаншчына) падзялілі экспанаты гарадзкога музея. Той належала калісці былому вайсковаму радыёзаводу, што цяпер завецца фірмай "Лёс", і паступова вырас да адлюстравання гісторыі ўсяго гораду. Рыхтавалася ~~новая~~ экспазыція ў гарадzkім Палацы культуры. Але ў пачатку году, дзеля "аздараўлення" заняла гіганта радыётэхнічнай вытворчасці, экспанаты былі зноў перавезены на завод. Адначасова мясцовая вэртыкаль пазбавілася ад дырэктара музея Віктара Міхаёла, што быў кіраўніком штабу апазыцыйнага кандыдата ў прэзыдэнты на Аршаншчыне. У жніўні музэй, ужо без дырэктара, вярнуўся гораду. Вось толькі назыбіраныя музэйныя фонды былі падзелены згодна з чыноўніцкім густам, і частка экспанатаў засталася на заводзе.

Міхал Чарвінскі, Віцебск

Biblijateki biez hazet

U baranavickija biblijateki ū kastryčniku nie prychodzić nivodnaja hazeta ci časopis. U biudžecie horadu niama na heta hrošaj. Ułady abiacaju niešta zrabić, kab z nastupnaha miesiaca čytačy, a heta ū asnoūnum rensianery j małazabiaśpiecanyja ludzi, zdoleli čytać presu ū cytaliach.

Padatak na mabilnik

Baranavickija ułady ūvies čas uvodziač novyja padatki, kab choć niejak padtrymač haradzki biudžet. Hetym razam jany vyrašyli zdymać 5% z mabilnaj suviazi. Takim cynam planujecca da kanca hodu dadatkova atrymač kala miliona rubloў. Baranavickija ž karystalniki pejdżeraū i mabilnikaū buduć płacić niedziele na tysiaku rubloў bolš.

Ruslan Raviaka, Baranavichy

Zaginuła školyńčka

Na chyguначнай станцыі Kosava-Paleskae (vëska Njachava), здарылася трагедыя. Pa rozhnyx kalyinax išli nasustrach ciatniki — pasażyrskie i gruzavy. Adzin zv' iš sümjarotna traumava dzyauchynu, shto perahodzila rėyk. Axhriay стала vuchanica 10 klyas. Zelenaborskay schooly Vol'ga Paplauskay. Яна была adzīnnym dzyauchym u süm'i.

Alesye Laúrnik, Ivačevičy

Ваша месца ў палаце

Палаце прадстаўнікоў зноў адмоўлена ў самастойнасці.

Прэзыдэнт заблякаваў праект закону аб нацыянальным сходзе, які прадугледжваў паշырэнне ягоных паўнамоцтваў.

Нежартоўныя спрэчкі разгрэліся вакол законапраекту аб нацыянальным сходзе, падрыхтаванага да другога чытаання ў палаце прадстаўнікоў. Намер парламэнтароў адварваць ледзь бачную частку прэзыдэнцкіх паўнамоцтваў відавочна ўгнявіў Аляксандра Лукашэнку. 9 кастрычніка кіраўнік краіны сабраў нараду з прадстаўнікоў Адміністрацыі і кіраўніцтва нацыянальнага сходу, дзе паставіў ультыматум: "Ні аднаго кроку — ні ўлева, ні ўправа, ні наперад, ні назад — ад Канстытуцыі быць не можа".

Праект закону аб нацыянальным сходзе быў прыняты ў першым чытаанні яшчэ ў 2000 г. Да другога чытаання дэпутаты пропанавалі звыш 300 паправак і заўваг. Аднак за два гады большасць правак звязаліся да трох момантаў.

Уласная бухгалтэр্যа

Якраз-такі імкненне Нацыянальнага сходу вырвачца з-пад фінансавае алеці Кіраўніцтва справамі прэзыдэнта, займейшы ўласную бухгалтэр्यу, выклікае найбольшую публічную занепакоенасцьць выкананаўчай улады. Сябра камісіі па дзяржаўным будаўніцтве Ўладзімер Навасяд лічыць, што тэхнічна парламэнт можа абысьціся без бухгалтэр্যі.

Шэйман адкажа

Палата прадстаўнікоў нацыянальнага сходу нечакана для назіральнікаў вырашыла зрабіц запыт да генэральна-га пракурора Беларусі ў справе зынкілых апазыцыйных палітыкаў.

За прыняцьце гэтага рашэння прагаласавалі 59 дэпутатаў палаты. На адкрыцці сесіі за ўключаныне гэтага пытання ў парадак дня галасавалі 56 дэпутатаў. Зараз генпрокурор Шэйман мусіць на працягу 30 дзён даць адказ на дэпутацкі запыт, у якім задаюцца пытаныні пра абставіны затрымання і вызвалення са съледчага ізалятара

ЖАНІКА ПІЛКЕВІЧ

Хто съмяеца апошнім?

"У Кіраўніцтве справаў прэзыдэнта ёсьць агульны рахунак абедзівью палатаў; да нас двойчы на месяц прыняхджае бухгалтэр i выдае грошы. Фінансаваньне, рашэнне кватэрных пытанняў — усё, што вынікае з закону аб статусе дэпутата, ідзе праз гэты разыліковы рахунак. Аднак бухгалтэр i разуменні дэпутатаў ператварылася ў сымбал самастойнасці парламента", — кажа ён.

За ўласную бухгалтэр्यю выступаюць і дэпутаты відавочна прарэзыдэнцкіх поглядаў. Так, старшыня камісіі па міжнародных сувязях і СНД Анатоль Малафеев гаворыць, што ў фінансаваньні праз Кіраўніцтва справаў "ёсьць свае нязручнасці, звязаныя перш за ўсё з пaeздкамі дэпутатаў за мяжу". Вырашэнне праблемы магчымае пры-

"наяўнасці валютных сродкаў у бюджетэ парламэнту". Натальля Машэрава таксама заяўляе, што з-за абмежаванага фінансаваньня "з'яўляючыся контакты з парламэнтарамі іншых краін".

Кантроль за дзяржкантролем

Не публічным, але самым прадметным спрэчным момантам з'яўляеца прапанавана заканадаўства замацаўваць за парламентамі мацымасць кантроля Камітэта дзяржкантролю. Гэта акалічнасць выклікала ўсплеск эмоцый у прэзыдэнта. "Я баюся ланцугове рэакцыі па перадзеле ўлады. Канстытуцыя ўсім галінам улады вызначыла дакладныя месцы і адуяліла ролю ўсім ейным інстытутам, ад прэзыдэнта да мясцовых органаў, таму парушаць ба-

лянс улады нікому ў нашай краіне ня будзе дазволена", — жорстка заяўві А.Лукашэнка.

"Уважліва прачытаўшы Канстытуцыю, дэпутаты высьветлілі, што ім не забаронена кантроляваць Камітэт дзяржкантролю — у Канстытуцыі няма простага запісу, што гэта прэрагатыва прэзыдэнта. У працэсе падрыхтоўкі законапраекту ўлада зразумела, што гэта замах на права прэзыдэнта, у прыватнасці, на права кантроляваць бюджет", — съцвярджае У.Навасяд.

Цэнтар законапраектнай дзейнасці

Трэці спрэчны момант — гэта папраўка У.Навасяду пра аднаўленыне пры парламэнце Цэнтру законапраектнай дзейнасці. Падобны інстытут існаваў да рэфэрэндуму 1996 г., а пасля разгону легітимнага Вярхоўнага Савету XIII скліканага быў зылківідаваны. "Такі цэнтар у самім кароткім тэрміне мог падрыхтаваць законапраект і даць кароткае рэзюмэ па любым палітычным пытанні. У Беларусі існуе практыка, калі на пачатку кожнага года Цэнтар законапраектнай дзейнасці пры прэзыдэнце складае плян кананічнай дзейнасці на год. Чаму ён мусіць вырашаць за парламэнт, якія пытанні яму разглядаць?" — не разумее У.Навасяд.

А.Лукашэнка называў прапанаваны ў законапраект праўкі эксперыментам, на які Беларусь ня мае грошай, ды парадай кіраўніцтву нацыянальнага сходу не сыпяшацца з яго разглядам. Магчыма, увесень гэты закон ня будзе пастаўлены ў павестку дня.

Глеб Хмяльніцкі

“Мэдалістаў” пабольшае

У сувязі з пераходам сярэдній школы на 10-бальную систэму адзнак з'явілася новае Палажэнне аб залатых і срэбраных мэдалях і ганаровай грамаце “За асаблівія поспехі ў вывучэнні асобных предметаў”.

Залаты мэдаль цяпер будуць атрымліваць выпускнікі 11 (12) клясы, якія маюць гадавыя адзнакі “10” і “9” па ўсіх прадметах. Выхяткі — фізкультура, дарызыўная і мэдычна падрыхтоўка: па іх за 2 апошнія гады навучання адзнака мусіць быць не ніжэйшая за “6”.

Срэбрны мэдаль будзе надавацца выпускнікам, якія ішлі на “золата”, але на выпускных

іспытках атрымалі ніжэйшыя адзнакі (але не ніжэйшыя за “6”). “Срэбрам” могуць быць узнагароджаны і тыя выпускнікі, якія маюць гадавыя адзнакі “9” і “10” па ўсіх прадметах, апроц фізкультуры, дарызыўной і мэдычнай падрыхтоўкі, а таксама яшчэ двух прадметаў. Па іх адзнака мусіць быць не ніжэйшая за “6”.

Тыя ж выпускнікі, якія выдатна ведаюць 1—2 прадметы і маюць па іх адзнакі “9”, “10” за год і на іспытках, а па астатніх прадметах — не ніжэйшыя за “6”, могуць атрымадаць ўзнагароду ганаровую грамату.

Паводле БелаПАН

Правіла траіх дзяцей

Яшчэ перад пачаткам навучальнага году мясцове ўпраўленыне адкуцы прыняло рашэнне адкрыць у Марілёве на базе нацыянальнай гімназіі беларускую клясу.

Але толькі чатыры сям'і пажадалі аддаць туды дзяцей. І гісторыя скончылася выклікамі міліцыі, якія павінна была інштрылюваць старшыню абласной арганізацыі ТБМ Міхася Булавацкага, што намагаўся перадаць афіцыйныя паперы кіраўніку адміністрацыі Кастрычніцкага раёну Марілёва сп.Лебедзеву. Дзеци працягваюць вучыцца па-расейску, а іх бацькі налета зьбіраюцца зноў паспрабаваць адкрыць беларускую клясу.

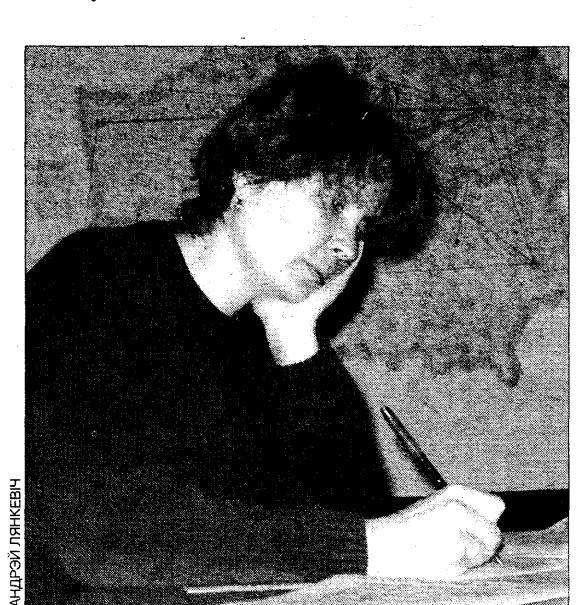
Марыя Каралькова з Горак два гады была адзінай вучаніцай беларускага клясу. Але пасля мясцове ўпраўленыне адку-

ці пачало настойліва райца бацькам перавесьці дачку ў “з'яўчайную” клясу або вясковую школу. Год дзяячынка правучылася па-расейску, а летась бацькі вырашылі яе ў школу не аддаваць. Марыя вучыцца дома па падручніках, узятых у вясковай школе. Між тым, паводле інфармаціі Міністэрства адукацыі, школа мусіла арганізуваць навучанье дзяціці па індывідуальнай праграме.

Катарына Іванова, Іван Марозаў, Марілёў

камітарт “НН”

У адпаведнасці з новымі правіламі, прынятымі Мінадукацій, дастатковая заяваў бацькоў траіх дзяцей для арганізацыі беларускага клясу. Гэта норма дае добрую магчымасць ствараць малыя, зручныя для навучання клясы. Таму, калі чатыры магілёўскія сям'і з'яўвернуцца з аналагічнай просьбай у наступным годзе, кляса будзе арганізаваная.

Ірина Каралькова, маці адзінай у Горках беларускамоўнай вучаніцы

Выход да Бродай

Працяг са старонкі 1.

Аднак Польшча не сьпяшаецца дабудоўцаць свой адрэзак нафтаправоду, што злучыць Броды з Плоцкам. Палітыка зноў-сутыкаецца з гаспадаркай: палякі ня пэўныя, ці будзе для іх той праект эканамічна выгадным, хоць дзяржаўным інтарэсам краіны ён, вядома, адпавядае. Прэзыдэнт Квасынэўскі не-калькі разоў запэўніваў Леаніда Кучму, што праект нафтаправоду стратэгічна важны для Польшчы. Але настроі вышэйшага эшалёну польской улады не супадаюць з меркаваннямі эканамічных дараццаў ды экспертаў, якія ня раяць Варшаве ўкладаць дзяржаўныя гроши ў нафтаправод — маўляў, няхай гэтым займаецца прыватны бізнес.

Польшча вагаецца

Непакоіць палякі і тое, што за пабудову 500-кіляметровага адрэзу Броды—Плоцк узялася кампанія "Golden Gate", якая мае дрэнную рэпутацыю. Зь ёй звязаныя бізнесоўцы, замышляныя ў махінаціях вакол паставак расейскага газу, продажу былога савецкай нерухомасці, алькагольных аферах. Поўны кошт пабудовы польской часткі нафтаправоду — 430 млн. ўнія. Патрэбных інвестыцый "Golden Gate" пакуль ня мае, як і бізнес-пляну іх вяртання паслыялі рэалізацыі праекту.

Прыкасьпійская дзяржавы таксама ня пэўныя, ці ім выгадны новы трубаправод. Касьпійская нафта вельмі якасная, яна лягчэйшая ды съвятлейшая за расейскую сумесь *Urals*, што ідзе на экспарт. Але на выхадзе за межы Украіны абодва гатункі непазыбежна будуть зъмешвацца ў трубе. Украінцы яшчэ не пропанавалі дакладнай систэмы кампенсацыі за "разведзеную" нафту.

Да паліўнай незалежнасці — 183 км

Плянуюцца, што прыкасьпійская краіны наступныя 10 гадоў будуть прадаваць па 100—150 млн. тонаў нафты ў год. Дзеля паранання: максимальная колькасць нафты, яку можа спажыць Беларусь за год, — 7—8 млн. тонаў.

Калі палякам гэта кітайская магістраль Броды—Плоцк, тэарэтычна можна пусціць нафту па гатовых ужо трубах — праз Мазыр. Адзінае "але" — цяпер на адрэзу Мазыр—Броды яна цячэ ў сумпрацьлеглым кірунку, зь Беларусі ва Украіну. Каб далучыцца да "касьпійскага калектару", трэба зьдзейсніць "рэвэрс" — пусціць нафту ў адваротны бок. У адзеле транспартавання ды перапрацоўкі нафты канцэрну "Белнафтхам" патлумачылі, што на адрэзу нафтаправоду, які злучае Броды і Мазыр, гэта тэхнічна немагчыма. Адзінае выйсце — класыці новую трубу. Такі варыянт быў бы нават больш пажаданым — паралельная нафтаправода даюць магчымасць выбару ды павялічваць прыбылкі ад транзыту.

У аналітычным зборніку "Беларуска-расейская інтэграцыя", што выйшаў сёлета, Натальля

Тагановіч, загадчыца сэктару прамлемаў паліўна-энэргетычнага комплексу Інстытуту эканомікі Беларусі, кажа пра магчымасць транспартавання нафты па маршруце Адэса—Броды—Мазыр—Бабовічы—Касцюковічы—Полацак. Дзеля гэтага давядзенца дабудаваць 183-кіляметровы ўчастак трубаправоду паміж Бабовічамі ды Касцюковічамі. Фактычна гэта зьвязаныне праекту Балтыйска-Чарнаморскага нафтавага калектару, пра які шмат казалася ў пачатку 90-х. Паводле ацэнак спн. Тагановіч, гэты варыянт патрабуе 80,3 млн. даляраў інвестыцыяў — нашмат менш, чым будаўніцтва польскага ўчастку трубаправоду. З Полацку ўжо ёсьць труба да латыскага порту Вэнтспілс, апрач таго, нафтай будзе забясьпечаная ўся Прывалтыка. У ажыццяўленыні такога праекту будуць зацікаўленыя як балтыйскія краіны, так і Эўропа, у якія яны хочуць уступіць. Так што на іх можна разылічваць у справе фінансавання будовы.

Калідор для Расеі

Калі палякі адмовяцца будаваць адрэзак Броды—Плоцк, украінскому ўраду давядзенца вырашаць: заставацца з трубой у нікуды ці прасіць дапамагчы Беларусь — краіну, што да нядаўнага часу трymалася курсу на максимальна хуткую інтэграцыю з Расеі, якая найбольш пацерпіць ад гэтага праекту.

Варта ў звязку з гэтым прывесыці цытату з харктыстыкі расейскай інтэграцыйнай палітыкі, дадзенай Інстытутам міжнародных эканамічных і палітычных даследаванняў Расейскай акадэміі навук: "Інтэграцыйную палітыку Расеі немагчыма патлумачыць чыста эканамічнымі прычынамі. Для Расеі інтэграцыя мае найперш геапалітычнае значэнне. Прарасейская арыентызацыя Беларусі разрывала Балта-Чарнаморскі калідор распадзеца на два самастойныя напрамкі — паўночны і паўднёвы". Словам, сёньняшнія пытанні, ці ня варта пабудаваць яшчэ адну трубу да Бродай, — пытанні геапалітычнай будучыні Беларусі.

Алесь Кудрыцкі,
Сяргей Рак

Эканамічная хроніка

Сто гадоў гарантый

Маналітныя масты пачалі вырабляць на "Менскблдарбудзе". Каштуюць яны на 30% танней, бо іх ня троба зьбіраць з асобых жалезабетонных частак. Прадпрыемства дае маналітнаму мосту гарантую да 100 гадоў.

Стайкі на дзяржзамову

Мінімальная ганарады мастакам і скульптарам вызначыла Міністэрства культуры. Цяпер творцы, што выконваюць дзяржзамову, будуть атрымліваць ад трох базавых велічынёў (33300 руб.) за малёўкі і эскізы да 400 БВ (4.440.000 руб.) за манумент.

Закон пра цукар

Дырэктрыя Скідальскага цукровага камбінату з'явілася да ўладаў Гарадзенскай ініцыятывы з прапановай ініцыяваць закон, які б рэгуляваў адносіны паміж перапрацоўчымі, пастаўнікамі сырэвіны й рэализатарамі. Цана на цукар павінна фармавацца на прадпрыемстве з улікам сабекошту прадукцыі, лічыць скідальцы. Сёньня яна ўсталёўваецца кірауніцтвам краіны, пры гэтым інтарэсы пастаўнікоў сырэвіны і перапрацоўчыкаў амаль

ня ўлічваюцца.

На "Шкло-Глушы" глуха

Драмай для жыхароў пасёлку Глуша (Бабруйшчына) сталася закрыццё мясцовага завода, на якім працавала траціна двухтысячнага насельніцтва. Попыт на вырабы ААТ "Шкло-Глуша" — каньячныя й гарэлочные бутэлькі, пляшкі для кетчуپа і пепсі-колы — рэзка паменшыўся, прадпрыемства вінаватае вялізныя сумы па банкаўскіх рабунках, крэдытах і за энэргарэсурсы. Адзін з крэдытаў з'явіўся ў гаспадарчы суд, і той абвясціў ААТ банкрутат. Іншай працы ў пасёлку няма, і нават неабходныя 2/3 сярэдняга заробку крэдытаў адмаўляюцца выплачваць. Толькі ў жніўні выдаткавана 25 млн. рублёў, якія размеркавалі найперш паміж сям'ямі, чые дзеялізваніны былі пайсці ў школу.

На 22 кастрычніка прызначаныя таргі па продажы маймасці прадпрыемства.

Новая прадстаўніца МВФ

1 лістапада распачне працы новы прадстаўнік МВФ у Беларусі Літве Зюзана Брыксіёва. Жыць З.Брыксіёва будзе ў Вільні. Нара-

дзілася яна ў Чэхаславакіі, займаўся проблемамі эканомікі Блізкага ўсходу. На стаўленыні МВФ да краіны гэтае прызначэнне не адб'ецца.

"Санта" сэргыфікаваная

Першы ў Беларусі сэргыфікат адпаведнасці міжнароднай систэме HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point) атрымала прадпрыемства "Санта-Брэмэр", што прадуе ў вольнай эканамічнай зоне "Берасьце" і вырабляе прадукты харчавання. HACCP гарантуе якасць прадуктаў і з 2004 г. зробіцца аб'ектам падшырокой інтэрнэт-рэпутацыі.

"Гомельмаш" — банкрut?

Абвясціць "Гомельмаш" банкрутам хоча санкт-пецярбургская ТАА "Петракамплект", якому гомельцы нібіта вінны 2 млн. расейскіх рублёў за мэталапракат. Між тым, запазычаныя калгасаў і саўгасаў самому "Гомельмашу" складае 40 млн. рублёў. Заробкаў там не атрымлівалі са жніўні. Судзьдзя Сяргей Калодка вярнуў пазоў расейцаў на дапрацоўку: не было ўлічаныя ўмовы беларускага Закону аб банкрутстве.

А.К., С.І.

У каспійскім рэгіёне знаходзіцца каля 10% усіх сусветных запасаў нафты. Самая перспектыўная радовішчы — "Тэнгіз" і "Кашаган" у паўночнай частцы Каспійскага мора. "Кашаган" увогуле самае вялікае радовішчы ў сьвеце, знойдзенае за апошні 30 гадоў.

Тэхнічныя харктыстыкі нафтаправоднай систэмы "Адэса—Броды":

Даўжыня	674 км
Дыямэтар трубы	1020 мм
Пачатковая прапускная здольнасць	9—14,5 млн. тонай/год
Прапускная здольнасць пасля ўвядзення 2-й чаргі	45,0 млн. тонай/год
Колькасць галоўных помповых станцыяў	1
Колькасць галоўных помповых станцыяў пасля ўвядзення 2-й чаргі	3
Дэдвэйт танкераў	до 100 тыс. тонай
Ёмістасць рэзервуарнага парку 1-й чаргі	200 тыс. м ³
Ёмістасць рэзервуарнага парку пасля ўвядзення 2-й чаргі	600 тыс. м ³
Прапускная здольнасць, млн. тонай/год	існуючая пэрспектыўная
Баку—Супса	6 15
Баку—Новаросійск	15 15
Тэнгіз—Новаросійск	28 67
Разам	49 97

Працяг са старонкі 1.

Ільготныя дзяржаўныя крэдты для сем'яў з даходам да 2 мінімальных спажывецкіх бюджетаў на чалавека (сеньня 264 тыс. рублёў). Такі варыянт падаеца самым прывабным. Крэдты складае 75% кошту кватэры ў горадзе і 90% — у вёсцы. Тэрмін крэдты — 20 гадоў пад 10% гадавых. Залежна ад плошчы кватэры плаціць трэба 50—100 тыс. штогод. Гэта таніней, чым здымка аднапакаёўку ў Малінаўцы ці Чыжоўцы. Адно бяды: статыстыка сведчыць, што ў адным Менску на дзяржаўныя крэдты прэтэндуюць 129 тыс. сем'яў, а атрымліваюць іх усяго 2 тыс. штогод. Абмежаванасць крэдытаўных сродкаў прымусіла ўлады сталіцы "абрэзць" жыльлёвую чаргу льготнікаў на 1990 г.

Пэрспэктывы таксама сумныя. Згодна з плянам урадаў Беларусі і РСЕІ аб пераходзе на адзіную валюту, з 2004 г. будзе забаронена эмісіяна крэдытаўнанне дэфіциту бюджету, у тым ліку і жыльлёвага будаўніцтва. Наступствы можна будзе адчуць ужо налета. Бюджэт-2003 мае выдаткаваць на жыльлёвия крэдты 140 млрд. рублёў, або на 6% болей, чым сёлена. Аднак у сувязі з інфляцыяй сапраўдны кошт крэдытаў зменшыцца. Прычым, цвердзяць у Нацбанку, скарачэнне дзяржаўных выдаткаў на будаўніцтва жыльля будзе адбывацца і надалей.

Цены розынца ўдвая

Будаўніцтва за свае гроши падаеца болей реалістычным. Калі пащенцуе і за дом возьмечца ўпраўленне капітальнага будаўніцтва Менгарыканкаму, адзін квадратны мэтар кватэры будзе каштаваць 180—220 даляраў, адпаведна, 40-метровая аднапакаёўка — 7200—8800. Пры

Купляць ці будаваць

У выпадку далейшага павышэння кошту камунальных паслуг чакаецца звыжэньне цэнаў на нерухомасць

гэтым зноў-такі давядзеца счакаць некалькі гадоў у чарзе. Магчымасць будаваць у дзяржаўнай структуры не бязъмежная, таму цяпер у гарыканакаме запасілася амаль тысяча "мертвых" заяв. Задаволіць іх няма як, таму сёлата прыём заявай спынілі ўжо ў лютым. И надзеі, што сітуацыя палепшицца налета, — ніякай.

Будаваць сваім коштам можна і праз камэрцыйныя арганізацыі. Тут ня трэба ані стаяць у чарзе, ані мець менскую прапіску. Але гэта адзіная перавага. Падчас будаўніцтва дому камэрцыйныя арганізацыі мусіць уключыць у яго кошт 27% надбайдукі на развіццё сталічнай інфраструктуры. И яшчэ. У адрозненіне ад дзяржаўнай управы капітальнага будаўніцтва, тут могуць вызначаць уласныя цэны. У выніку мэтар у "панэльніках" можа каштаваць 320—360 даляраў, а стандартная аднапакаёўка, адпаведна, — 12800—14400. Кошт кватэры ў цагляным доме вышэйшы недзе ў паўтара разу.

Валюта для заможных

Валютныя крэдты запрапанаваў з гэтага году "Беларусбанк". Іх даюць як на куплю, так і на будаўніцтва кватэры. Але падчас разылкі памеру крэдыта бярэцца пад увагу ня рынковы кошт жыльля, а сума, вызначаная Бюро тэхнічнай інвэнтарызацыі. Зазвычай яна меншая разы ў два. Цяпер пра агульную ўмовы. Максимальная сума валютнага крэдыта — 90% ад кошту кватэры, максимальны

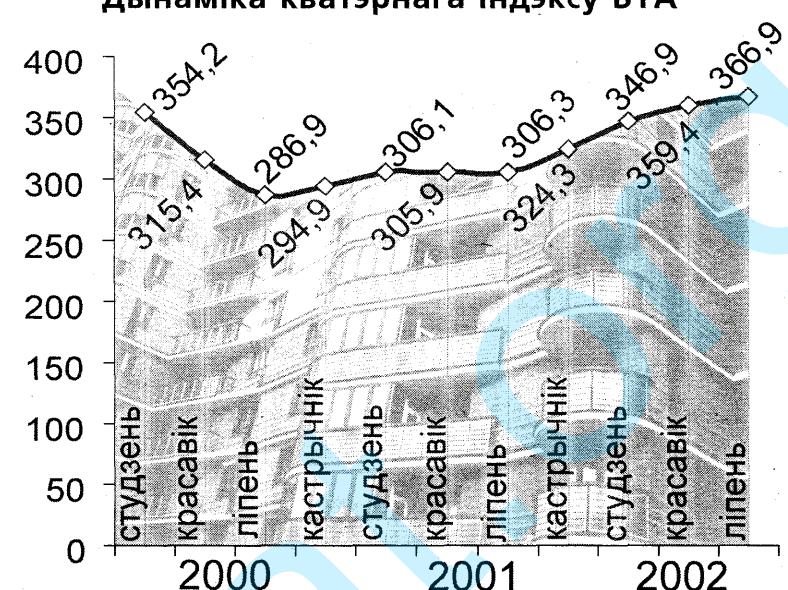
тэрмін — 6 гадоў. Плаціць за крэдит трэба 15% гадавых — у далярах, ёура ці беларускіх рублях па курсе.

Браць валютны крэдит мае сэнс хіба ў выпадку, калі на куплю ці будаўніцтва кватэры не стае невылікай сумы — 1—2 тыс. даляраў. Чаму? Па-першае, з-за маленкага тэрміну і высокай працэнтнай стаўкі самі ўмовы вельмі нявыгадныя. А пад другое, крэдит дадуць толькі плацежадольным. На пазыку ў 10 тыс. даляраў тэрмінам на 6 гадоў можа прэтэндаваць толькі грамадзянін Беларусі, які заробляе больш за 900 тыс. рублёў і, апроч таго, знойдзе даверчую асабу з гэткім самым даходам. У "Беларусбанку" тлумачаць проста: штогодечная выплаты па крэдыце складаюць пад 400 тыс. рублёў. А ствараць сабе дадатковыя праблемы банк ня хоча.

Харомы з часам патанынец

Калі купляеш жытло, трэба зважаць на ваганыні цэну. Так,

Дынаміка кватэрнага індэксу БТА

Кватэрны індэкс Беларускага таварыства ацэншчыкаў (БТА) уяўляе сабой сярэдні кошт квадратнага мэтра агульной плошчы кватэр па ўсім аб'ёме пранавоў.

Звязны менскія кватэры нечакана "падскочылі" на 500—700 даляраў. Цяпер трохпакаёўкі ў сярэднім каштуюць па 25—27, двухпакаёўкі — 18—20, аднапакаёўкі — 11,5—13 тыс. даляраў. Калі вы купляеце кватэру ў знаёмых, да гэтага пажадана дадаць 500—600 даляраў за паслугі рыэлтара: у выпадку малярства кампенсаваць усе страты будзе вымушаная фірма, якую ён прадстаўляе.

І ёсё ж менавіта шлях "мандрунага зборання грошай" у цяперашніх варунках выглядае найбольш аптымальным. Цягам наступных двух гадоў у Беларусі значна падаражэюць камунальныя паслугі, а ў выніку жыўліё (асабліва трох- і чатырохпакаёўкі) можа патанынец у 1,5—2 разы. Прынамсі, гэтак адбылося ў Літве і Латвіі ў сярэдзіне 1990-х:

Сяргей Іваноўскі

Дынаміка паказчыка структуры рынку (студзень 2000 — ліпень 2002)

Месец	01/2000	04/2000	07/2000	10/2000	01/2001	04/2001	07/2001	10/2001	01/2002	04/2002	07/2002
Прапанова	3 562	5 261	2 216	2 299	2 200	2 848	3 080	3 094	1 899	4 245	3 739
Попыт	730	963	719	1 179	853	679	730	879	612	768	442
Паказчык структуры рынку	4,88	5,46	3,08	1,95	2,58	4,19	4,22	3,52	3,1	5,53	8,46

Паказчык структуры рынку адлюстроўвае фактычнае перавышэнне пранавоў над попытам.

Дзе трymаць грошы?

З пачатку году банкаўскія ашчаджэнні беларусаў у рублях павялічыліся больш чым на 80%, а ў свабодна канверсоўнай валюце — на 10%. Гэта тлумачыцца ня столькі ростам даверу да банкаў, колькі жаданьнем зь іх дапамогай "пабегаць навыперадкі" з інфляцыяй.

Традыцыйная практика пераводзіць лішак грошай у СКВ сёлата не спрацоўвае. Інфляцыя (23% са сьнежня) расцеце хутчэй за курс даляра (18%), што выклікае звыжэньне пакупніцкай вартасці "мертвай" валютнай гатоўкі. У гэткіх умовах пранавы камэрцыйных банкаў падаўся людзям больш прывабнымі. Намінальныя даходы па ўкладках у рублях сёняння складаюць у сярэднім 60% гадавых (5% штогод), што апераджае ўзоровы ўдвая.

Крыху іншая сітуацыя з банкаўскімі ашчаджэннямі ў валюце. Намінальныя даходы па іх зазвычай не перавышаюць 12% гадавых (0,5% штогод).

Рызыка ёсьць заўсёды

Ці варта давяраць свае гроши банкам? Усе мы памятаем су-

вых фондаў як можна перавышаць 20 тыс. ёура. Лічыцца, што чалавек, які разлічвае мець ад укладаў прыбытак, мусіць узяць на сябе частку рызыкі.

Яшчэ больш заўтранае становішча ў Беларусі. За 11 гадоў незалежнасці так і на быў прынятых закон аб кампенсацыі ўкладаў фізичным асобам. Таму ў кожным надзвычайному выпадку

ўраду даводзілася "шукаць варыянты". Так, абавязкі банку "Пошук", які быў заняты перайшлі да Нацбанку, а "БелБалты" — да "Беларусбанку". Праўда, гэткі мэханізм кампенсацыі можна называць умоўным. З укладнікамі "Пошuku" не разлічыліся дагэтуль, укладнікам "БелБалты" сплацілі як болей чым па 500 даляраў.

Што праўда, беларусы ніколі не былі рызыкантамі. Цяпер "сярэдні" грамадзянін краіны трymае на банкаўскіх рахунках у рублях і СКВ разам толькі 36 даляраў. Між тым, эксперы Нацбанку цвердзяць, што "панчошныя" ашчаджэнні пе-рываюцца гэты паказнік пры-

намсі ў 11—14 разоў.

Як пазыбегнуць памылак?

Гроши мусіць рабіць гроши — рана ці позна гэта станецца аксіёй ня толькі для бізнесоўцаў. Адно што пры любым стане эканомікі выбар "свайго" банку давядзеца рабіць самастойна. Каб не памыліцца, траба памятаць колькі агульных парадаў.

Па-першае, ніколі ня верце рэкламе. Больш дакладная крыніца інфармацыі — банкаўская справаўдзачы, што друкуюцца ў газетах. Чым большімі грашыма апэруе банк і чым большыя ягоныя рэзэрвы — тым больш гарантый.

Па-другое, вас не павінны ўводзіць у зман высокія працэнты па ўкладах. 300% гадавых — падстава засумнівацца. Таму што буйныя банкі, якія ня маюць патрэбы нарочыцца актыўы любой ценой, пранавуюць менш выгадныя ўмовы.

Па-трэцяе, нялішне нагадаць, што цяпер дзяржава гарантует поўную захаванасць укладаў у рублях і ў СКВ толькі ў "Беларусбанку" і "Белаграпрамбанку", а валютных укладаў — яшчэ ў "Белзньешэнанамбанку", "Прыёрбанку", "Белінвестбанку", "Белпрамбудбанку".

І самае галоўнае. Лепш не давяраць усіх грошай аднаму банку, а разъмеркаваць іх паміж некалькімі. Рызыка нашмат зменшыцца.

С.І.

ЛІЧБЫ ТЫДНЯ

НА 1% — да 39% гадавых Нацбанку зменшыцца стаўку рэфінансаваньня і ўліковую стаўку з 21 кастрычніка.

НА 16,7% павялічыўся за восем месцаў экспарт тавараў з Беларусі ў краіны, якія не належаць да СНД. Экспорт у краіны СНД паменшаў на 6,8%, у тым ліку ў РСЕІ — на 2,1%.

КО

Твар беларускага бізнэсу

Натальля Шаўко на фатадымках 1980—1990-х

Натальля Шаўко каля Нацыянальнага банку, 1995 г.

Працяг са старонкі 1.

Н.Шаўко праходзіла па справе крадзяному крэдытаў Нацбанку, які ў сярэдзіне 1990-х праз "Белаграпрамбанк" атрымалі некалькі беларускіх камэрцыйных фірмаў. На суму ў 4 мільёны даляраў павінна было быць закупленае зборжжа, але, як сцыварджаў жалі пасля съедчыя, большая частка грошоў (як мінімум 3 мільёны даляраў) была перавезеная за мяжу фірмамі "Рас", "Казаграсэрвіс" і "Пушэ-Агра". Шаўко абвінавацілі ў тым, што яна, маючы сувязі ва ўладзе, "выбіла" гэтыя крэдытаы. Па іншых звестках, яна і яе фірма "Фіко" ня мае да гэтай справы ніякіх адносінаў, а крэдытаў да-

могся Аляксандар Пупейка, прэзыдэнт "Пушэ", які цяпер жыве ў Польшчы.

У 2001 г. праваахоўныя органы Беларусі ўпершыню звярнуліся да ўладаў Чэхіі ў справе Шаўко, якая атрымала там у сінегні 1999-га палітычны прытулак. Менск патрабаваў экстрадыцыі беларускі на радзіму, вінавацячы яе ў "фінансавых махінацыях, крадзяжы сродкаў і злонажыўленіі службовым становішчам". Але чэскі суд, у матэрыялах якога Натальля праходзіць як "дысыдэнтка", вырашыў яе не выдаваць.

Як паведамляе агенцва БелАПАН, съедчыя праکуратуры Беларусі рыхтуюць дакументы

на Н.Шаўко, якія ў найбліжэйшы час будуть накіраваныя праваахоўным органам Нямеччыны. Кіраўнік беларускай службы радыё "Свабода" Аляксандар Лукашук у гутарцы з карэспандэнтам "НН" выказаў спадзяваньне, што суд адбудзеца на працягу тыдня і Натальля будзе вызваленая.

Нагадаем, што ў Празе Н.Шаўко супрацоўнічала з беларускай службай радыё "Свабода", выдавала мясцовую расейскамоўную газету. Пісала і ў менскія газеты. Так, у чэрвеніскім дадатку да "БДГ" "Для служебнага пользованія" яна надрукавала вялікае інтарвю з былым памочнікам прэзыдэнта Чачэніі, а цяпер палітэмігрантам Баудзінам Кадзіевым.

У Курапатах на ўсталяваньні Крыжа Пакуты, 1989 г.

Але ў Беларусі яна болей запомнілася як выдатная бізнес-вумэн, фундатарка культурніцкіх і выдавецкіх праектаў (на-прыклад, часопісу "Унія"). Гэтая прыгожая жанчына была тваром беларускага нацыянальнага бізнэсу, які паволі нараджаўся ў пачатку 90-х, але быў разагнаны

ў першыя гады праўлення Лукашэнкі. Натальля змушаная была ўцякаць з краіны, якую моцна любіла й любіць, у якую, напэўна, яшчэ калісьці верненча. Толькі гэта будзе ўжо іншая краіна і іншая Натальля Шаўко.

Алег Тачоны

Фота Анатоля Клещука

Студэнтка хімфаку БДУ на адпачынку, 1981 г.

Гэтая прыгожая жанчына была тваром беларускага нацыянальнага бізнэсу. У Старым горадзе Менску, 1993 г.

Няўдала скочылі

Двое грамадзяні ў Беларусі ў цягніку "Тэрспаль—Шчэцін", паграждаючы нажом, спрабавалі адабраць у нямецкага грамадзяніна 2 тыс. даляраў. Аднак немца пачалі бараніць іншыя пасажыры, і тады рабаўнікі кінуліся ўцякаць да на вялікай хуткасці скочылі з вагону калія Белай-Падляскай. Іх знайшлі калія рээк у цяжкім стане. Цяпер іны знаходзяцца ў шпіталі Белай-Падляскай.

Палікі ня п'юць

Адзін з лідэраў партыйнай арганізацыі Ligi польскіх сем'яў з месца Бельска-Бяла Раймунд Поляк падаў у суд на камісара Эўрапейскай камісіі па пытаннях пашырэння Эўразійскага Гюнтара Фэрхойгена, бо той намякнуў на прыхільнасць палікі да алькаголю.

У інтэрв'ю "Gazecie Wyborczej" Фэрхойген сказаў: "Я ведаю, як у Польшчы п'юць. Я сам быў ахвярай гэтых завядзёнак. Раю палікам вышыць толькі адзін кіліш пампанская ці гарэлкі (з нагоды хуткага далачэння да Эўразіязу — А.Д.) да адразу браца за працу, бо працы вельмі шмат". Р.Поляк кажа, што такія выказванні абражают палікі ягоных суайчыннікаў, і дамагаеца, каб Г.Фэрхойген па-прастую прабачэння пра першую і другую праграмы польскага ТВ, а таксама пра усе агульнанацыянальныя газеты.

Польскі дзеяч за рэанімацыю "Рацы"

Прадстаўнікі арганізацыі беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы сустрэліся ў Беластоку з Янам Новакам-Езяранскім — бытым жаўнерам Арміі Краёвай, кур'ерам паміж ёю ды польскім лёнданскім уладам, а пасля — шматгадовым дырэктарам польскай рэдакцыі радыё "Свабодная Эўропа", значным маральнym аўтарытэтам у сваёй краіне. На думку пана Яна, палікі "маюць шанец дапамагчы ўмацаванню дзяржаўнасці Беларусі". Крокам да гэтага магло стацца стварэнне польскага радыё "Свабодная Эўропа" для Беларусі. "Не дзеля таго, каб ваяваць з Лукашэнкам у этэры, а каб ту-тэйшыя беларусы маглі несьці незалежную і праўдзівую інфармацыю для беларусаў у Беларусі", — адзначыў ён. Паводле словаў Новака-Езяранскага, гэткую ролю магло б выконваць радыё "Рацыя", якое, з-за фінансовых проблемаў, адчэрвена транслюе толькі музыку.

Царква пратэстуе

На Беласточчыне "беларус" часта значыць "праваслаўны" і наадварот. І напярэдадні выбараў праваслаўная царква Польшчы выступіла супраць "злоўжывання яе аўтарытэтам у часе выбараў". "Злоўжываюць" і "прывісаюць" сабе выключнае права рэпрэзэнтаваць праваслаўную грамаду", у прыватнасці, кандыдаты на пасады мэраў Беластоку і Гайнаўкі. Беларускі выборчы камітэт (БВК) заяўляе, што гэткія заявы царквы ніяк не звязаныя з ягонай дзеяльніцтвіем. Раней арганізацыі нацыянальных меншасці ў меліся ісці на выбараў 27 кастрычніка разам як Форум меншасці Падляшша, аднак пасля таго, як лідэр Форуму падпісаў дамову з прадстаўнікамі ўладнага Саюзу ляўціў дэмакратичнай — Уніі працаў (СЛД-УП), паводле якога кандыдатам ад меншасці гарантуюцца месцы ў выбарчых съпісах СЛД-УП, БВК выйшаў з складу Форуму.

Аляксей Дзікаўскі, Варшава

Звычайны фінскі дзяцюк

Тэрор новай эпохі: студэнт вучыўся рабіць бомбы праз Інтэрнэт. Нематываваны тэрор скалану Фінляндыю.

Нечаканае паведамленне аб чарговым тэрарыстычным замаху прыйшло з Фінляндыі. У пятніцу ў гандлёвым цэнтры "Мююромані" ў перадмесці фінскага сталіцы адбыўся выбух. 6 чалавек, у тым ліку сам тэрарыст, загінулі на месцы, сёмы сканаў у шпіталі. Больш за 80 асобаў, у тым ліку дзеці, былі паранены, многія застануцца калекамі. Шкляны дах гіганцкага гандлёвага цэнтра (130 немалых крамаў) разбіўся, людзі панічна ўцякалі з залітай крывей пляцоўкі. Трагедыя адбылася а 19.35, калі ў цэнтры знаходзілася калія дзвіюх тысячаў пакупнікоў. Бомба выбухнула калі клоўнаў, што толькі скончылі прадстаўленне. Сёлета ў бізнесовым квартале Хельсінкі ўжо выбухала машина-бомба (мафіёзныя разборкі), але тады нікога не зачапіла.

Тэрарыста неўзабаве ідэнтыфікавалі. Гэта Пэтры Эркі Тапіё Герд, 19-гадовы студэнт-хімік, сын наядных бацькоў, які жыў у перадмесці Хельсінкі і ніколі ня меў праблемаў з паліцый. Ен дзейнічаў сам-адзін і прычыніў ўчынку невядомыя дагэтуль. Хельсінскі бамбіст быў ціхміным самотнікам, любіў граць у баскетбол. Месяц таму Герд па-

ступіў у інстытут. Аднакурснікі кажуць, што ён на браў удзелу ў інстытуту жыцці, усё моўчкі сядзеў сабе ў аўдыторыі. Уесь вольны час бавіўся за кампютарам, лазічы на сайтах і форумах для тых, хто цікавіцца хіміяй і самапальствамі выбухамі.

Асабліва ён праславіўся на фінскім "Форуме хатнай хіміі", дзе яго добра ведалі пад псевданімам RC. Гаспадар чату распавядае, што RC быў адмыслоўцам у справе раблення выбуховак — на-

ват іншых наведнікаў чату кансультаваў. Таму карыстальнікі "Форуму" ў нядзелю пасля выбуху лёгка здагадаліся, што RC і бамбіст — адзін чалавек, пагатоў, што ён спыніў наведвальніка чату з моманту тэракту. Гэта быў съслед, па якім ішлі дэтактывы. Падазрэнны паліціў пачынаваў кампьютера і разнастайныя матэрыялы, знойдзены ў ягоным доме.

Паліцыяны кажуць, што бомба была незвычайнай канструкцыі і яны яшчэ не аднавілі яе схемы. Адзінае, што вядома: яна

На месцы трагеды

была зробленая з разылікам на як мага большую шкоду, утрымлівалася 1,8 кг выбухоўкі і шрот.

Паліцыяны спрабуюць дашучакца прыгніць наядлодзкага учынку. Яны даследуюць зъвест чатаў, дзе ёсьць выказванні RC. Ен пісаў пра свае "мары", кшталту выбуху паліцэйской машины, заклікаў іншых дзяліцца гэткімі кроузамі. Але конкретных матываў пакуль ня выяўлена.

Яшчэ пытанье — быў ён тэрарыстам-самазабойцам ці бомба выбухнула выпадкова і Герд за-

гінуў па неасцярожнасці? Цела было цяжка ідэнтыфікаць. Зрэшты, у суботу, пасля абеду, прадстаўнік фінскага паліцыі падведамі ТВ рысапіс хлопца: рост 178 см, хударлавы, кароткія рудыя валасы. Звычайны фінскі дзяцюк, без асаблівых адзнакаў...

Нямецкі часопіс "Focus" наядаўна распавёў, што ўсе спробы вылучыць асаблівасці тэрарыста — гэта звычайны чалавек. Панаць тэрарыста па твары немагчыма.

Сяргей Радзігейн

Нацыянальнасць — хобіт

У Расеі ў часе перапісу былі выяўлены хобіты ў эльфы. Гэта вyzначыла сваю нацыянальнасць група пермскіх падлёткаў — прыхільнікаў творчыні Дж. Толкіна, пачынальніка фэнтэзі. А ў Раставе-на-Доне 30 чалавек назваліся скіфамі. Да ўсіх заявіў такога кшталту перапісчыкі ставяцца сур'ёзна. Толькі на адным участку спачатку адмовіліся рэгістраваць "скіфа", але той здолеў давесці сваю рэзідэнцыю. Агульнарасейскі перапіс — адзіны спосаб атрымаць інфармацыю пра нацыянальны склад насельніцтва, бо пункт "нацыянальнасць" у новых расейскіх паштэртах адсутнічае. У аснову перапісу пакладзены прынцып савымізначэння, і названая нацыянальнасць, з ранейшымі запісамі, думкай сваякоў і нават колішнімі поглядамі самога чалавека. "Як грамадзянін сябе назаве, так і будзе запісаны ў перапісным лісце — хоць казак, хоць памор, хоць марсіянін", — кажа старшыня Дзяржкамстату Расеі Ўладзімер Саколін. Апошніе — не перабольшаны. Падчас нядзелі перапісу 70 тыс. аўстраліцаў у графе "веравызнанне" напісалі "рэлігію Джэйдай" — наглядзеліся "Зоркавых войнаў".

Б.Т.

Пра Беларусь з любою

На Палтаўскім абласным тэлебачаныні выходзіць цыкл пе-радачаў "Пра Беларусь з любою". Арганізаторамі праекту выступілі Палтаўская тэлерадыёкампанія, аб'яднаныя беларусаў у Палтаве "Агніца", менскі Чырвоны касцёл. Аўтар праекту — паветэса ѹ тэлекуналистка Іна Снарская (Дзідык). Грошы на праект ахвяраваў Віктар Сулкоўскі, дырэктар гандлёвой кампаніі "Дзюна" з Сыктывкарскага (Расея).

Алена Тышкевіч, Палтава

дзе варта быць

Вашынгтонскія музэі

У Вашынгтоне, сталіцы ЗША, 100 музэяў. І ўесь час зьяўляюцца новыя, якія карыстаюцца шалёнай папулярнасцю.

Адчынены сёлета ў раёне Соха музэй фатаздымкаў, зробленых падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На даўжыню кварталу расцягваецца штодня ў часе перапісу падчас трагедыі 11 верасня, прымусіў нязвычайных да чэргаў амэрыканцаў па колькі гадзінай выстоіваць у чарзе, каб паглядзець экспазыцыю "Дэмакратыя фатаздымкаў".

На

Наша Ніва [39] 18 кастрычніка 2002

ПРАГРАМА ТВ З 21 ДА 27 КАСТРЫЧНІКА

9

25 ПЯТНІЦА, КАСТРЫЧНІКА**БТ**

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
 6.15, 7.15, 8.15 Добры раніцы, Беларусь!
 9.15, 17.00 "Пецярбурская таямніца". Сэрыял. 5-я сэрыя.
 10.05 "Падарожжа вакол съвету". Дак. сэрыял (ЗША).
 10.20 Сад мары. Перадача для дач-нікай.
 10.45 Праведнік народу съвету. "Гета".
 11.10, 22.00 "Магія каханьня". Сэрыял.
 12.20 Добры дзень, беларусь!
 13.15 А.Петранка ў камэдзі "Фартуна" (Расея).
 14.45 "Патаемныя людзі". Дак. сэрыял.
 15.20 "Востраў Матыљё". Сэрыял для дзяцей.
 15.50 "Усе на арбіту!". Пазнавальны сэрыял.
 16.00 Пяць чудаў.
 16.10 5x5.
 18.20 3 дакладных крыніц.
 18.35 Дзяткіўская мэдэядрама "Тата, я дапамагу табе!" (Германія). 2-я сэрыя.
 20.10 Лес чалавека.
 20.40 Калыханка.
 21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
 21.45 Навіны разгэну.
 22.50 10 хвілін пра спорт.

23.20 Зона Ікс.
 23.30 Начальная размова.
 1.05 Трылер А.Хічкока "Забойства" (Вялікабрытанія).

СТВ

5.00 "Маш". Сэрыял.
 5.30 "Ішора ля ФАН".
 6.00, 15.35 "Паўэр рэйндэр", ці Магутныя рэйндэр". Тэлесэрыял.
 6.30, 15.05 "Джык батан". Мультсэрыял.
 7.00, 14.35 "Чалавек-павук". Мультсэрыял.
 7.30 "Меншчына. Людзі, падзея, факты".
 7.35, 20.20 "СТВ-спорт".
 7.45, 12.30, 16.30, 20.05, 23.00 "24 гадзіны".
 8.00, 18.25 Навіны СНД.
 8.15 "Фільм, фільм, фільм...".
 8.30, 21.15 "Тэнаглягі".
 8.40 "Запрашаем паскардзіца".
 8.50, 22.25, 23.15 Кіно: А.Пяскоў, Н.Усатава, Я.Глушкоў у камэдзі "Тры ханчыны і музычны".
 11.00, 21.00 "Аўтапанарама".
 11.15 "Сынеданыне зь інай Афанаасевай".
 11.20 "Тэатральныя гісторыі".
 11.30 "Іга, чэмчына страсць". Тэлена-візла.
 12.50 "Вечная тайна".
 13.20, 18.55 "Каменская-2". Тэлесэрыял.
 16.05 "Свет Бобі". Мультсэрыял.
 16.50 "Сямейная страсць". Ток-шоу.
 17.55 "Пад вуглом 23 з паловай". Дак. фільм.
 18.40 "Партрэт у інтар'еры".
 20.30 "Плянэтэ людзей".

20.40 "Філярманічны тыдзень".
 20.45 "Добры вечар, маленкікі".
 21.25 "Расейскі цуд". Рэальнае кіно.
 0.10 "Хіт-момант".
 0.20 Начны экран: "Лепшыя часы". Камэдзі.
 2.00 Музичны канал для тых, хто ня съпіць.

8 канал

17.30 Мультпрада.
 17.40 Маст. фільм "Тайна лэдзі Одлі".
 19.15 "Залатая калекцыя".
 19.50 Дац. фільм "Галапагоскія драконы".
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Тэлекрама.
 21.15 Джэк Нікалсан у лірочнай камэдыві "Лепшыя не бывае".

Першы музичны канал

7.00 "Пад'емник".
 8.30, 17.10, 20.30, 23.00 MegaMix.
 12.00 "Azon". Толькі лёгкая музыка.
 12.20, 22.10 Навіны спорту.
 14.15 "V.I.P. Інтар'акты".
 16.00 "Скул-парад".
 18.30 Музыка.RU.
 19.30 Peopple-mix.
 20.00 "120/80". Інфармацыйна-забава-льная праграма.
 22.20 "20-ка Першых".
 0.45 "Заваёўнікі кантынэнта".
 1.00 Іншы стандарт.

АНТ

8.00 Тэлеканал "Добрай раніцы".
 9.00 Навіны.
 9.15, 19.05 "Сямейная повязь". Сэрыял.
 10.00 Дзяткы "Глухамань".
 10.55, 22.10 "Фабрыка зорак".

РТР

7.45 Сэрыял "Тайга".
 8.45 Сэрыял "Лінія абароны".
 9.45 Весткі. Дзязюкурная часць.
 10.00, 19.00 Весткі.
 17.50 "Пакой съмеху".
 18.50 Дабранач, дзеци!
 19.35 Місцоўы час. Весткі — Масква.
 21.15 VIII Урачанская цырымонія ўручэння Нацыянальнай тэлевізійнай прэміі "ТЭФІ-2002".

11.15 Дзіцячы сэрыял "Твінісы".
 16.35 "Самі з вусамі".
 17.05 Сэрыял "Свецкія хронікі".
 18.00, 20.30, 23.10 "Нацыя наўіны".
 18.10 "Вілікае мыцьце".
 20.00 Час.

21.05 Поль чудаў.
 23.20 Джоні Дэп у баевіку "У апошні момант".

РТР

7.45 Сэрыял "Тайга".
 8.45 Сэрыял "Лінія абароны".
 9.45 Весткі. Дзязюкурная часць.
 10.00, 19.00 Весткі.

17.50 "Пакой съмеху".
 18.50 Дабранач, дзеци!
 19.35 Місцоўы час. Весткі — Масква.
 21.15 VIII Урачанская цырымонія ўручэння Нацыянальнай тэлевізійнай прэміі "ТЭФІ-2002".

Культура

15.10 Чорныя дзіркі. Белья плямы.
 16.05 "Са столі".
 16.35 Дац. экран. "Брытанская дакументалістыка: погляд з Расеі".
 17.15 "Выбраўныя месцы з...". Віктар Розаў.

17.30, 23.00 Навіны культуры.
 17.45 Гаудзённыя сны.
 18.10 "Дапамажыце Талеку" Вячэрняя гісторыя для самых маленьких.
 18.20 "Леніградзкая камэдія" "Другое жыццё".

19.00 Мастацкі фільм "Дом вялікай мамакі".
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Джэк Нікалсан у містычным трэлеры "Воўк".

21.30 "Задзялікі" Дак. фільм.
 22.00 "Саставная кіно". Эдзі Мэрфі ў баевіку "Паліцэйскі з Бэзвэрлі Хілз-3" (ЗША). 1994 г.

РТР

9.20 "Сам сабе рэжысэр".
 10.20 "Стод аднаго". Тэлегульнія.
 11.15 Прэм'ера. "Форт Бэрні".
 12.10 "Клуб сэнтараў".
 13.00, 19.00 Весткі.

13.20 Роднае кіно. У.Санаеў, А.Калягин і Т.Семіна ў дзяткытве "Чорныя прынцы". 1973 г.

15.00 Футбол. Чэмпіянат Расеі. "Ротор" (Валгаград) — "Спартак" (Масква). Жывая трансляцыя з Валгаграду.

17.50, 19.50 Сэрыял "Брыгада".
 19.25 "Люстра".
 20.00 Прэм'ера. "Стан зоркай".
 22.00 Сусветная кіно. Эдзі Мэрфі ў баевіку "Паліцэйскі з Бэзвэрлі Хілз-3" (ЗША). 1994 г.

Культура

11.25 "До мажор".
 11.55 ГЭГ.

12.10 Дзяцічы сэнанс. "Тайна жалезных дзяўбрый". Дац. фільм. Рэжысэр М.Юзубскі.

13.20 "Хоўты слон". Мультфільм.
 13.25 "Дар дажджоў". Вялікія рэзі Афрыкі". Фільм 10-ы. "Руфіджы. Вечная рака".

13.35 Магія кіно.
 14.20 "Хто там..."
 14.50 Р.Грынберг. "Жыцьцё пад вадой". Фільм-спектакль (ЗША).

15.45 160 год з дні нараджэння Васіля Верашчагіна. "Ваяўнічы апостал" Тэлегульнія.

20.00 Час.

18.50 "Леў і бык". Мультфільм.
 19.00 Рэträпэктыва фільму "Дынары Асанавай". "Мілы, дараўгі, любы, адзіны...". Дац. фільм "Ленфільм"; 1984).

20.10 Георгі Менглёт — учора, сёня і заўсёды... Вечар у Тэатры сатыры.
 21.05 Ток-шоу "Аркестравая яма".
 21.45 "Знамітая арыя". Арыя Людміла з оперы М.Глінкі "Руслан і Людміла".

22.00 Весткі.
 22.15 Блеск-клуб.
 23.25 Джэм-5.

9.00 "Сёняння раніцай".
 9.20 Надвор'е на заўтрак.

9.25 Дац. драма "Злачынства і пакаранне".
 10.00, 11.00, 15.00, 16.00, 17.00 "Сёняння".
 10.05 Сэрыял "Хуткая дапамога-4" (ЗША).

14.35 "Хачу пражыць як мага даўжэй". Ток-шоу "Прынцып даміно".
 16.05 Сэрыял "Дальнабойнікі". "Апошняя гульня".
 17.20 Вечная стаўка.

18.00 "Сёняння" з Тацянай Мітковай.
 18.35 "Свабода слова".
 20.00 А.Ташкоў, Л.Дураў і С.Гармаш у баевіку "Бязъмежка".
 22.05 "Усе адразу!" Начынная забавы.

22.45 Кіно не для ўсіх. Фільм Стывена Катаца "Цэні вампіра" (Вялікабрытанія—Люксембург). Прэм'ера.

Эўраспорт

9.30 Часопіс супергонкачага ўік-энду. Пайтэр.

10.00 Аўтаспорт "Сэрыя". Пайтэр.
 10.30 Алімпійскі часопіс. Пайтэр.

11.00, 14.30 Гольф. Пайтэр.
 11.30 Парусны съвет. Пайтэр.
 12.00, 0.45 Тэніс. WTA. Лінц. Пайтэр.

13.00 Тэніс. ATP. Стакгольм. Чэрць-фінал. Жывая трансляцыя.
 15.00 Тэніс. WTA. Лінц. Чэрць-фіналы. Жывая трансляцыя.
 18.15 Тэніс. ATP. Базэль. Чэрць-фіналы. Жывая трансляцыя.
 21.00 Парусны спорт. Новая Эзляндня.
 22.00 Забаўляльны часопіс "Наймацнейшая".
 23.00 Гран-пры К-1.

0.15 Экстремальная віда спорту.

НАША НІВА
КОШТ РЭКЛЯМЫ (за 1 см², з улікам ПДВ)

26 СУБОТА, КАСТРЫЧНІКА**БТ**

7.00, 12.00, 15.00, 18.00 Навіны.
 7.15 Сэрыял "Краіна фай". 3-я сэрыя.
 8.10 Сэрыял "На мяжы" (ЗША).
 8.35 Існасьць. Духоўная праграма.
 9.10 Мультклوب.
 9.45 Эканімічны індыйскага кіно. "Раджа Хендустан". 1-я сэрыя.
 11.15 Здароўе.
 11.45 Музей. Скульптурны надмагільны.
 12.20 Вясёлая сямейка. Гумарыстычна-праграма.
 12.50 "Сола для дэбютанта". Сяргей Фалеўчук (трамон).
 13.05 Тэлевізійны Дом кіно. Міжнародны кінафестываль краін СНД і Балты "Кінашок" (Гданьск).
 13.30 Час місцоў. "У пошуках мінулага".
 14.00 Сэрыял "Дзясятая каралеўства" (Вялікабрытанія). Заключная сэрыя.
 14.45 "Дзікінікі рэйбл". Мультфільм.
 15.20 "Турнір". Тэлесэрыял.
 16.00 Кухня КВК.
 16.25 Б.Галкін і М.Валанцір у прыгоднікі фільме "У зоне асаблівой увагі" ("Масфільм").
 18.20 "На скрыжаваннях Эўропы". Нацыянальны тэлефестываль песні.
 19.10 А.Параходзька шырокшык і А.Камінскі ў містэчку "Нашчадак" (Расея).
 21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
 21.45 5-я сэрыя музичнай мэдэядрамы "Дзікінікі" (Hallmark).
 22.50 10 хвілін пра спорт.

СТВ

5.45 Музичны канал.
 6.15 "Сямейнае кіно з калекцыі Hallmark": "Выкрадзены".

7.15 "У гас

**Споўнілася пяць гадоў
радыёпраграме
“Вострая Брама”. Яна
пачыналася як
супольны праект
“Нашай Нівы” і
Беларускай службы
радыё “Свабода”.
Кожную нядзелю на
хвалях “Свабоды”
гучалі рэпартажы,
рэфлексіі, гутаркі, якія
адначасова знаходзілі
сваё месца на
старонках газеты.
Адноўлены і
перачытаны кантэкст
беларускага культуры XX
стагодзьдзя ў “Вострай
Браме”
пераплаўляеца ва
унікальны
нацыянальны
радыёнаратыў. Нічога
падобнага да “Брамы”
на беларускіх
радыёстанцыях няма. У
“НН” — урыўкі з
“Брамаў” за пяць
гадоў.**

Сымротны двубой (Вострая Брама і Курган Славы)

Вострая Брама і Курган Славы ўступаюць у этычны і эстэтычны канфлікт менавіта як хрысьціянская і паганская сівятыні. Вострая Брама — міжканфесійны сымбаль. Для кургана славы ён незразумелы і чужы. Курган Славы — для вастрабрамшчыкаў — сымбаль чужое вайны на беларускай зямлі. Даводзячы гэты раскол да зусім канкрэтнага знакавага ўзроўню, я спрабую паставіць эстэтычную задачу: верш, у якім бы апяваліся Вострая Брама і Курган Славы адначасова. Можа быць, калі такі верш усё ж зьявіцца, тады адбудзеца і наша нацыянальная кансалідацыя.

20 кастрычніка 1997 г.

Інтэрнэт адкрывае беларускую культуру

Галоўная асаблівасць Інтэрнэту — гэта ягоная ўсеагульнасць. У гэтай прасторы беларуская культура сапраўды адкрытая сівetu. Яе творы могуць уваходзіць у Інтэрнэт у любым пункце зямлі і ў любым іншым пункце прымацца. Яе будучыня тут залежыць толькі ад яе саюза.

15 сінтября 1997 г.

Незаўважаны Чарнобыль

У нашай краіне ня толькі начальства ператварыла катастрофу ў прафанацыю, але і грамадзтва дазволіла начальству гэта зрабіць. “Духоўны Чарнобыль” — ці ня самая моцная мазахісцкая вынаходка нашых трывунаў, якая ставіць кропку на любым душэўным неспакой. Вось яна — фатальная бездапоможнасць, супраць якой не

Вострая Брама: 1997—2002

напрэш, хіба што ты сам прарок Майсей ці Данка, гатовы вырвача сваё сэрца.

29 красавіка 1998 г.

Усё наадварот

Магчыма, некалі мне ўдасца адказаць на сваё адкрытае пытанье пра ролю майго асобна ўзятага народу ў гісторыі. Ня хочацца звязацца з нацыянальнымі характарамі або прыроднымі дадзенымі. Хоць, шчыра кажучы, калі чую хоць афіцыёзныя, хоць апазыцыйныя разлагі пра самую кваліфікаваную нацыю ў Эўропе або пра тое, што мы саўмия працавітыя і сціплія, мой уласны жыцьцёвы досьвед пацынае ціхеніка пратэставаць. Магчыма, некалі варт будзе казаць пра адваротнае — пра тое, што чуў і бачыў. И калі б газеты началі шырока пісаць пра самую бяздарную і гультайскую, самую жлобскую, як пле Шалкевіч, нацыю ў Эўропе, тады і адбыўся б той жаданы катарсыс, які б ператварыў беларусаў у проста нармальных спасярод іншых народоў.

28 сінтября 1998 г.

На пратоках

Беларусам няма як яднацца ў агульным комплексе віны, што іншым народам часам дужа дапамагае, як, скажам, немікам. Не аб'ядноўвае нас і комплекс ахвяры або бogaabранасці. Адзіна характеристыка, агульная для беларусаў, якая, тым ня менш, іх ня лучыць, а часыцей разъядноўвае, — гэта некрытычнасць у дачыненіі да сябе.

Магчыма, яна і робіць нашых людзей такімі бездапоможнымі перад абліччамі крывасу і перад абліччам будучыні. Савецкі стандарт жыцьця з усёй яго безадказнасцю чалавека за сябе і свае учынкі — вось да чаго сёньня заклікае беларусаў начальства.

А можа, нам пачаць сымяцца з сваёй бездапоможнасці, паняволенасці? Саркастычна высьмейваць тую працавітасць, гасціннасць і сціпласць, над якімі мы выплакалі ўжо не адну самазамілаваную сльязу? Ці знойдуща ў народзе на такое сілы?

11 студзеня 1999 г.

Што аб'яднае нас?..

Беларусаў найлепей яднае вёска. Менавіта здрада вёсцы наймацней разъяднала беларусаў як нацыю. Беларусы так і не стварылі сваёй гарадзкой культуры. Аб'яднацца для нас — значыць павярнуцца да вёскі і палюбіць яе так, як любілі нашыя продкі.

8 лютага 1999 г.

Крыўда і Праўда ў беларускім культурным кантэксьце ХХ ст.

Усё наша нацыянальнае адраджэнне мае ў сабе гэтыя матыў — пакрыўданасці, у першую чаргу калі заходзіць гаворка пра беларускую мову. Гэты плач ці нават хныканье прысутнічалі на ўсіх звязках пісьменнікаў апошніх гадоў. Пры гэтым не звязралася ўвагі на тое, што такім чынам выяўляеца слабасць, бездапоможнасць і тое, што паэт Iгар Бабкоў на-

Тры мільёны за боязь NATO

Антынатаўскія настроі спрэз перагукаюцца з прызабытым ад часоў першага нашаніцтва паняццем цемры народнай.

Народ, беларускі народ!
Ты цёмны, съляпы, быццам крот.

5 ліпеня 1999 г.

Самаедзтва гісторыкаў

Варта нейкай звязе толькі пакінучь межы нашай краіны, як шэрай беларуская гліна ператвараецца ў золата чужое гісторыя. Трапятое стаўленыне наших гісторыкаў да гісторычных фактаў съведчыць пра маладосьць і слабасць беларускай гісторычнай навукі. У выніку нічога не напраўляеца ў грамадзкай съядомасці, а шчырае шуканыне праўды адбіваецца адваротным вынікам. Для масавае съядомасці сымбалі важнейшыя за значэнні.

27 верасня 1999 г.

Дзяды — не “Деды”

Развітаваныне з камунізмам у РССР на ўзроўні народнай съядомасці адбылося надзвычай лёгка.

Ні ў якае па-

пераконваюся, што паводзіны і разлагі беларусаў нагадваюць учынкі і думкі дзіцяці. На то каб у гэтым было нешта кепскае. Можа быць, нават наадварот. Но гаворка ідзе не пра інфантылізм ці затарможанасць, а менавіта пра раннюю стадию развіцця, павольнае, але няўхільнае становленыне нацы.

Беларусы ня ведаюць свае гісторыі. Яны яшчэ замалыя, каб чытаць гісторычныя кнігі. Вось падрастуць і з задавальненнем будуть даведвацца пра дзядоў сваіх з ВКЛ. Ставленыне беларусаў да прыватнай уласнасці, да прыняцця раשэнняў альбо, скажам, да сэксу з дакладнасцю паўтарае стаўленыне дзядзей.

XI ст. абяцае быць спрыяльнім для нас. Гэта значыць, што дзіця будзе сталец, усё ясьнай разумеючы сябе ў будучы лёс. Дзіця не вінавае ў тым, што яно малое і паводзіць сябе ня так, як дарослыя. Зы іншага боку (гэта да папрокаў на адрес беларусаў), неразумна, гледзячы на малое, якое вучыцца хадзіць і гаварыць, казаць пра гібель нацыі і гібель мовы.

3 студзеня 2001 г.

Пасаджэнне на кол

Менавіта арыстакратызму так бацца Аляксандар Лукашэнка ў сваёй апазыцыі, калі кажа пра іх, што яны пасадзіць яго на кол. Верагодна, якраз у арыстакратызме хаваецца вялікая сіла вяртання краіны з прастою на шлях раззвіцця.

Казачок, гарачая галава, сымбалізуе сабой вольніцу і адсутнасць прымусу, а Радзівіл патрабуе парадку і дысцыпліны. Радзівіл сымбалізуе гіерархію паводле паходжання, маёмастці, здольнасцяў, адукцыі. У выніку атрымліваецца поступ — растуць гарады, павялічваецца скраб, адкрываюцца ўніверсітэты, выдаюцца кнігі, краіна і нацыя набывае міжнародны прэстыж.

7 траўня 2001 г.

“Восень патрыярха”

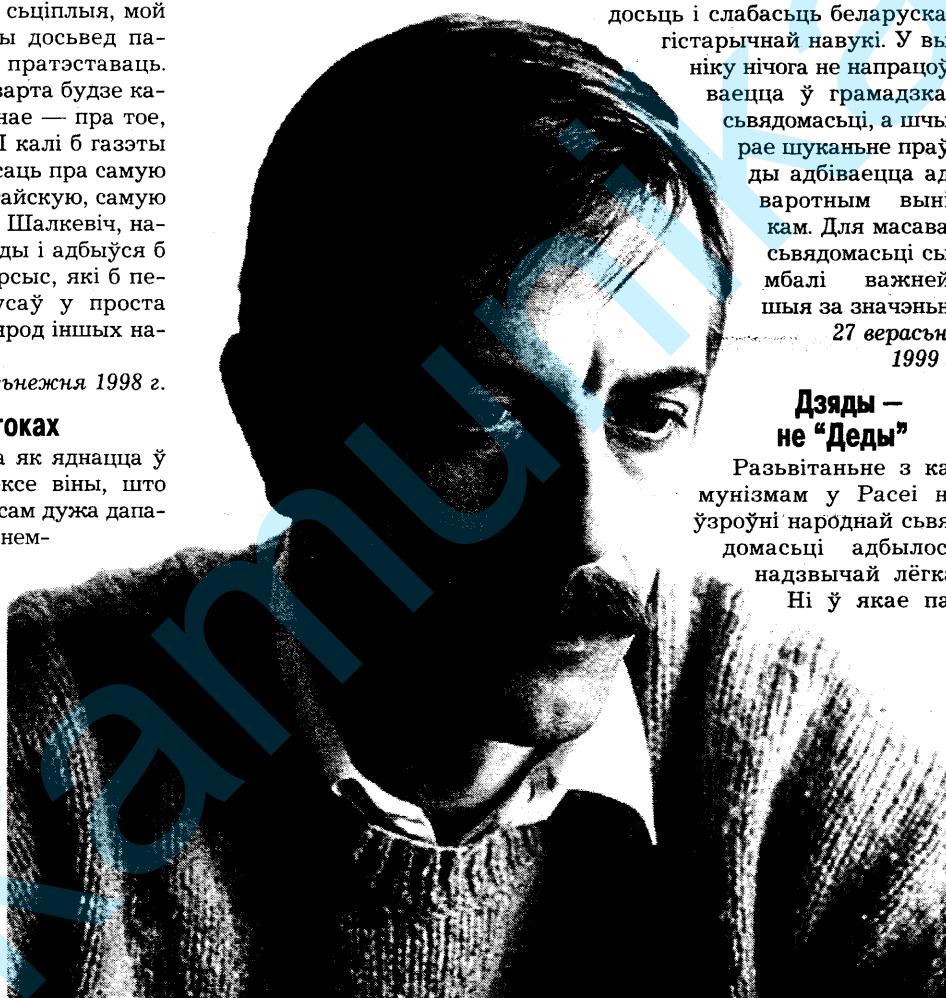
Дыктатар сапраўды рукатворыў. У стварэнні яго ўдзельнічае ўесь народ. Больш-менш тыпова выглядае шэраг апалаігетаў — пралагандыстаў, самадураў і запалоханых. Тут найменш выяўляеца нацыянальная сутнасць. Але за дзесяць гадоў стварыліся вобразы апазыцыйнай палітыка, апазыцыйнага творцы, апазыцыйнай моладзі — такія непадобныя да падобных у іншых культурах. І самае галоўнае — паўстаў зусім іншы беларус, якога раней не было. Гэта беларус перад выбарамі.

Варта згадаць яшчэ адзін досьвед — паўднёваамэрыканскіх дыктатураў. Яны спрычыніліся да фармавання нацыяй. Не хачу, каб падумалі, што я стаўлю нацыянальнае станаўленыне ў заслугу дыктатуры. Гэта прыродная звяза і адбываецца сама сабою. Але гарт нацыя набывае ў супрацьстаянні. Альбо ў экспансіі вонкі, або ўнутры сябе мацнене духам.

10 верасня 2001 г.

Дзяцінства нацы

Апошнім часам усё часыцей

Аўтар і вядучы “Вострае Брамы” — Сяргей Дубавец.

У несфармаванасці культурнага кантэксту ён бачыў прычыну глябальнае дэзарыентациі нацыі. З жаданіня пераадолець такую ситуацію і нарадзілася гэтая літаратурная па духу праграма, унікальная па працягласці існаваныя і фармаце. “Брама” вылучае ўзаемасувязі асобных падзеяў культурнага, акадэмічнага і грамадзкага, палітычнага жыцьця. Сярод суаўтараў Дубаўца — сяпявак Зыміцер Бартосік, мастацтвазнаўца Сяргей Харэускі.

зваў маргіналізацый літаратуры.

29 сакавіка 1999 г.

Гэлі-энд для Чарнобылю

У грамадзкім усъведамленыні Чарнобылю не хапае крэйсера, надзея на гэлі-энд, увогуле на дзея. Чарнобыль падбіў жыцьця цяздольнасці нацыі на столькі радыенуклідамі, колькі гэта вось безнадзёгай. Нацыя — у сваёй съядомасці абкладзеная незразумелай і абсалютнай пагрозай — ніяк ня бачыць уласнае будучыні. Застаецца толькі марудна апускацца ў ништ.

1 лістапада 1999 г.

Дзяцінства нацы

Апошнім часам усё часыцей

Пятро Ламан

Кампот з хрэнам

Адкрыты ліст артыстам Нацыянальнага тэатру

нібыта мяне голым пасадзіл на плот і ўключылі съляпучы пра-
жэктар. Было балюча і крыва-
дана за сябе, за тэатар, за добрых ак-
тораў.

Скажыце, можна ўявіць сабе расейскага, польскага, ангель-
скага актора, які б дрэнна вало-
даў мовай сваёй нацы, а ў побы-
тавым жыцці не карыстаўся ёю
ўвогуле? Мы на гэтай плянен-
це адны такія унікумы. І нічога,
жывём сябе, ствараем, разважа-
ем пра высокое мастацтва, пнём-
ся атрымаць званын заслужана-
народных. І нам ня сорамна, і не
баліць душа.

Гэта толькі Максім Багдановіч,
які нарадзіўся і вырас у Яра-
слаўлі і ўпершыню прыхадзіў у
Беларусь, маючы 20 гадоў, мог
напісаць бацьку, які быў катэга-
рычна супраць яго заняткаў
"беларускай": "Бацька, я не
магу бяз гэтага. Я думаю, я бачу
сны па-беларуску". Як геніаль-
ны паэт, ён падсвядома адчу-
ваў, што мова — гэта ня проста
функцыянальны сродак зноси-
памік людзьмі, мова — гэта
сакральная сыштама, магутная
крыніца жыватворнай энергіі,
якая чалавеку, чалавечай
душы, чалавечаму духу дае
крылья.

Беларус Даастаеўскі і ўкраінец
Гоголь думалі і пісалі па-расей-
ску — і сталіся вялікімі рас-
ейскімі пісьменнікамі. Беларус
Міцкевіч думалі і пісалі па-
польску — і сталіся вялікімі поль-
скімі паэтамі. Беларус Качалаў
думалі і іграў па-расейску — і
сталіся вялікімі расейскімі акто-
рамі. А кім станемся мы, думаю-
чи па-расейску, а іграючи па-
беларуску? У Першым паслань-
ні Паўла карынцянам сказана:
"Бо калі я малися на незнаёмай
мне мове, то хаця дух мой і мо-
ліца, але разум заставацца бяз
плоду".

**Толькі на глебе духоўных
скарбаў, якія напрацавала за
тысячагадовую гісторыю твая
нацыя, можа ўзысьці і
закрасаваць зерне высокага
мастацтва.**

Габрэі пачалі стварэнне сваёй
дзяржавы з адраджэння мовы
продкаў, якую ведалі на той час
толькі навукоўцы — чалавек
дзесяць ва ўсім съвеце. І ад-
радзілі. Нацыя, якая добра ведае
цену кожнай капіткі, убухала на
гэтую, здавалася б, бязглаздзі-
ці мільярд даляраў. Неблагая
інфармацыя для раздуму. Мож-
на, вядома, сказаць: у іх жа была
дзяржаўная праграма, а ў нас
што?

Высокое мастацтва не на-
раджаецца ў пустечы, толькі праз
глыбока нацыянальнае можна
ўзяцца да агульначалавечага.
Францыска Гоя з "Карычас",
Пабла Пікаса з "Гернікай" перш
за ўсё гішпанцы, Ван Гог з "Сла-
нечнікамі" і "Бульбаедамі" —
галяндзец. Калі ў Габрыэля Гар-
сія Маркеса съягталі, якім чынам
ён стварыў свой непаўторны
стыль, ён адказаў журнalistам:

"Ды нічога я не ствараў, а про-
ста пісаў так, як мне распавядала
бабуля".

Толькі на глебе духоўных
скарбаў, якія напрацавала за
тысячагадовую гісторыю твая
нацыя, можа ўзысьці і закрасава-
ваць зерне высокага мастацтва.
Толькі ўсъядоміўшы і перапра-
цаўшы духам культурныя на-
быткі сваёй народу, можна
стварыць нешта вартага.

І калі ты па-сапраўднаму ад-
чуеш повязь зь мінулым, табе
адкрыеца цілях у будучыні і
ты перастанеш быць пляскатым,
як негаблюваная дошка,
бо ў асобе тваёй, апрач
гарызантальнай каар-
дынаты — повязі зь людзьмі, якія жывуць
ципер, зьявіцца вэрты-
каль — повязь з тымі,
хто жыву тысячага-
дзяці да цябе і будзе
жыць тысячагодзіці
настаяні.

Таму варта зъмяніць
стаўленне да мовы, на
якой мы спрабуем неіні ства-
раць на нашай сцэне, калі мы
сапраўды творцы, калі мы на-
самроч прафэсіяналы.

У нашым нацыянальным тэат-
ры так і не прыжыўся ўзбуды
мэтад дзейснага аналізу п'есы,
знойдзены Станіслаўскім, які
так пропагандавала ягоная вуча-
ніца Марыя Кнэбэль. Мэтад про-
сты, як усё геніальнае: вы-
светлілі ситуацыю, вызначылі
падзею і сыгралі сваім словамі. І
вось тут акторы нацыянальнага
тэатру сутыкаюцца з неадоль-
на перашкодаю. У большасці
сваёй яны ня могуць імправіза-
ваць, бо думаюць на сцэне мовай
іншай нацы. А думаючы па-рас-
ейску, імправізаць па-беларус-
ску немагчыма.

Вось яскравы прыклад. Калі
народнаму артысту Беларусі
партнёр голаса крыкнуў у саме вуха: "Я тут,
паночку!", той зымправі-
заваў: "Чаго ты арэш?" І
было б вельмі съмешна,
калі б не было так бяз-
глудза.

Гадоў пятнаццаць таму
у тэатар імя Якуба Коласа
прыехала в'етнамка,
вучаніца Марыі Кнэбэль,
каб паставіць свой дыпломны
спектакль. Аналізаць
п'есу яна пачала ўзбуды мэтадам.
Акторы стараліся, імправі-
завалі, але па-расейску. І гэтыя
узбуды й імправізацыі да бела-
рускага тэксту нельга было
прыбіць нікімі цвікамі. Атры-
малася каша — кампот з хре-
нам, кісель з цыбуляю. Праму-
чыўшыся з намі тыдзень ці два,
в'етнамка прыдумала пры-
стойную прычыну і зъехала
ставіць свой дыплом у Расею.

Тое саме адбылося ў нашым
тэатры нядына, калі прыехала
францужанка ставіць спектакль
па п'есе Шніцлера. Яна пачала
рэпетыцыі з ўзбуды і, наступні-
шы на нашыя граблі, таксама
зъехала.

Мой пэдагог Уладзімер Ма-
ланкін паўтараў нам як заклён:
"Вучыцца думаць на сцэне,
калі хочаце быць акторамі". А
нацыянальная сцэна вымагае

думаньня па-беларуску. На-
жалъ, у нашай акадэміі мастацт-
ваў студэнтаў гэтаму ня вучачь.
Думаць на мове краіны знаход-
жаныя вучачь у разведшко-
лах, бо ад гэтай навукі залежаць
жыццё і съмерцы.

Есьць яшчэ адна грань нашага
прафэсіяналізму — вымаўлен-
не. У беларускай мове гукі "с",
"ц" і "дз" перад мяккімі зыч-
нымі вымаўляюцца мяккі: "Сынег,
Дззвіна, цвіце сывітан-
не. Пасыль съляпучы съвіць-
дзень".

У нас са сцэны гэтыя слова

**Акторы нацыянальнага тэатру
у большасці сваёй ня могуць
імправізаць, бо думаюць на
сцэне мовай іншай нацыі.
А думаючы па-расейску,
імправізаць па-беларуску
немагчыма.**

гучаць так: "Снег, Дзвіна, цвіте
світанне, пасыль съляпучы свігіц
день". У расейской мове гэтыя
гукі вымаўляюцца цвібрда, кон-
чыкам языка, у беларускай —
дзеля мяккісці — сярэдзіна. Каб
гаварыць па-беларуску пра-
вільна, расейскому нямецаму чалаве-
ку трэба зъмяніць артыкуля-
цию. А гэта патрабуе моўнай
практикі, а моўнай практикі
патрабуе моўнага асяродзідзя, а
моўнае асяродзідзе нам нікто,
акрамя нас саміх, ня створыць.
Дык мо нам варта дамовіца,
што, пераступіўшы парог нацыя-
нальнага акадэмічнага тэатру,
мы будзем гаварыць на мове сва-
ёй прафэсіі, дзеля таго каб вы-
правіць гэтыя агідныя хібы? Але
калі я закрануў гэтую тэму ў
размове з маладымі, мне сказаў:
"Я буду гаварыць на той мове,
на якой захачу". Ды калі ласка,
гаварыць можна хоць па-кітай-
ску, але, калі ты выходитші на
сцэну нацыянальнага акадэміч-
нага тэатру, зрабі ласку, будзь
прафэсіяналам, гаварыць па-беларус-
ску прафэсіяналам.

Скажыце, сталі б вы слухаць
аркестар, дзе музыкі фальшы-
віць ледзь не на кожнай ноце? У
нас жа на сцэне фальш на фаль-
шы едзе, фальшам паганяе. І мы
настоўкі звяліся, што не зъяўляем
на гэта ўвагі.

Неяк да нас прыяжджалі бела-
русы замежжа. Глядзелі спектакль.
І пасыль Мікалай Кас-
цюк, які нарадзіўся і вырас у
Злучаных Штатах і скончыў там
беларускую школу, спытаў у
мене: "Пятро, а чаму некаторых
артысту слухаць немагчыма?
Яны гавораць так, нібыта пілу-
юць мне вушки тупым іржавым
нажом. Чаму яны так гавораць?"
Я так і ня змог адказаць яму.
Маўчыцца і наша тэатральная
крыгтыка. Нібыта гэтае праблемы
не існуе ўвогуле.

Аднойнік народны артыст
СССР Фёдар Шмакаў распавёў,
як партарганізацыя нашага тэатру
вышла на ЦК з прапаноўю
перавесьці тэатар імя Якуба Ко-
ласа на расейскую мову. Іх вы-
клікалі ў высокі кабінет і так
усыпалі, што ініцыятары потым

доўга чухаліся.

А я задумалася: "Адкуль у ка-
муністай-русіфікатараў такі кра-
нальны клопат пра нацыяналь-
ны тэатар?" І да мяне дайшло,
што ў гэтага мэдзяля ёсьць іншы,
больш важны бок. Ну, перавялі б
тэатар імя Якуба Коласа на рас-
ейскую мову, і хто б тады
дзіўіўся, што актор расейскамо-
ўнага тэатру гаворыць па-расей-
ску? А вось калі актор нацыя-
нальнага акадэмічнага тэатру ў
жыцці гаворыць толькі па-расей-
ску — гэта біла і б'е вельмі
мопна. Асабліва па беларуска-
муўнай моладзі, якая
прыяжджае ў горад пра-
цаўцацца і вучыцца.

І сапраўды, лепіх агі-
татарапаў за расейчыну
не прыдумаеш. Мы агіту-
ем ня лекцыямі, не пра-
мовамі, ня лёзунгамі, а
свайм іспананьнем. Агіта-
тары мы з вами, прыгдым
баснікаты! Но што такое
актор беларускага тэат-
ру? Эліта нацы, соль-
зямлі! Вось і цягнісі, сіло дур-
ное, дацягвайсі да эліты, раўнай
рыма зь мяккім месцам.

Падсумоўяючы ўсё згаданае,
я прыйшоў да жахлірай высно-
вы.

Зъяўляемся мы насьбітамі бела-
рускай культуры?

Не!

Зъяўляемся мы насьбітамі рас-
ейской культуры?

Таксама не!

Аб'ектыўна мы зъяўляемся
насьбітамі русіфікацыі і працуем
супраць саміх сябе. Супраць
таго, да чаго пакліканыя. Сваім
рукамі жыццём закопваем у ма-
гілу тое, што павінны берагчы як
вока — мову.

Асабліва яскрава гэта выяўля-
ецца па тэлевізіі, у перадачах
кшталту "Тэатральная супстрэ-
чы" альбо "Супстрэчы ў Тра-
нецкім", калі паказваюць самыя
яскравы ўрэукі з творчых да-
сягненняў актора, а потым бя-
руць у яго інтэрвю. І актор, які
толькі што па-беларуску са-
съязьмі на вачах бараніў высо-
кія ідэалы, у адказ на пытанье
вядучага пачынае пыкаць-мы-
каць, з цяжкасцю зъвязаючы
беларускія слова, альбо бесса-
ромна пераходзіць на расейскую
мову. Не разумее, што гэтым вы-
яўляе сваё невуцтва і выклікае
пагарду да сябе самога.

Бо ў дасьведчанага гледача,
такога, як Янка Брыль ці Васіль
Быкаў, узьнікае пытаньне: "Калі
ты сапраўдны мастак і калі ў
цице ёсьць сумленыне, навошта
ты гэтым займаешся?"

Каб зъмяніць гэтую жудлівую
рэальнасць, на трэба прым'яць
нейкія новыя законы ці пастано-
вы ўраду. Трэба, каб адбыўся
зрух у съядомасці актораў на-
цыянальнага тэатру, і, магчыма,
тады мы здолеем зразумець,
чаму на сцягу ў Жанны д'Арк
было напісаны: "А хто ж, калі ня
я?" А для пачатку адкажам самі
сабе на трэбі сакральныя пы-
таны, якія пакінуў нам Уладзі-
мер Каараткевіч:

Хто мы такія?

Як называюць нас людзі?

Куды краіна з намі забрыдзе?

Віцебск

Дзяўчынка ў хлопчык?

Ад чаго залежыць пол будучага дзіцяці? Вядома, што ўсё вырашаюць гены: калі 23-ю пару храмасомаў утвараюць дзве храмасомы Х — будзе дзяўчынка, калі ж Х і У — хлопчык. Адна Х-храмасома ў нас заўсёды ад маці, ад бацькі ж мы атрымліваем Хабо У. Таму дагэтуль лічылася, што менавіта бацька мае вырашальны ўплыв на пол дзіцяці. Аднак чаму ў такім разе адны бацькі маюць больш дачок, другія — сыноў?

Было выяўлена шмат заканамернасцяў, напрыклад:

— мужчыны з высокім грамадскім статусам часцей маюць сыноў;

— мужчыны, якія праз свае прафесійныя абавязкі штодня падлягаюць небясьпецы і стресу (лётчыкі-выпрабавальнікі, вадалазы ці кіроўцы "Формулы-1"), часцей маюць дачок;

— чым старэйшы бацька, тым большая імавернасць нараджэння дачкі;

— болей сыноў нараджаеца па вайне;

— калі ў нейкай супольнасці няшмат жанчынаў — нараджаюцца дзяўчынкі;

— бацькі, што паляць цыгарэты, маюць на 10% большыя шанцы на нараджэнне дачкі, чым некурцы;

— жыхары паўднёвай Эўропы часцей за скандынаўці маюць сыноў, але ў Паўночнай Амерыцы тэндэнцыя адваротная: больш хлопчыкаў нараджаеца ў халоднай Канадзе, чым на ўсходовых паўднёвых ускраінах кантыненту.

Ці можна гэтыя разнародныя назіранні аб'яднаць у адну тэорыю? Якія прынцыпы выбару полу?

Роберт Трайверз з Ратгерскага ўніверситету ў Нью-Джэрзі і Дэн Уілард з Гарварду лічаць, што эвалюцыя дбае пра тое, каб мы самі маглі ўплываць на пол нашых нашчадкаў. Прырода "прыдзяляе" бацькам такі пол дзіцяці, які забяспечыць ім больш унукau. У палігамным съвеце жывёлаў самец можа мець дзяцей больш як з адной саміцай,

пры ўмове што ён лепшы за сваіх супернікаў. Ён мусіць быць больш прывабны, дужы і здаровы. Калі ён можа мець такіх самых дзяцей, як сам, — добра, каб гэта быті сыны. З рознымі саміцамі яны забяспечаць яму больш унукau. Калі ж ягоная кандыцыя не такая добрая — хай будуць ходы бы дочки. Такое адбываецца і ў людзей у манагамных супольнасцях, лічыць вучоныя.

Аднак паводле якога прынцыпу адбываецца "наданье полу" дзіцяці? Існуюць тры гіпотэзы. Першая: мужчыны "найвышэйшага гатунку" могуць прадукаўць больш спэрматазоідаў з У-храмасомай, слабейшыя, у сваю чаргу, маюць больш спэрматазоідаў з X-храмасомай (фактычна, у спэрме мужчынаў, якія маюць выключна дачок, 70% спэрматазоідаў з "дзяўчымі" храмасомамі).

Другая гіпотэза: эмбрёёны аднаго полу часцей падлягаюць выкіданню. Трэцяя: менавіта арганізм маці вырашае, які спэрматазоід аплодніць яйцаклетку. Гэта можа залежаць ад моманту авуляцыінага цыклу. Лічыцца, напрыклад, што на стадыі максымальная аплоднільнасці перавага аддаецца спэрматазоідам з У-храмасомай. Таму часты сэкс часцей можа прывесці да нараджэння хлопчыка, бо аплодненне адбываецца раней. Гэта гіпотэза тлумачыць "хлапечы бум" пасля войнаў, калі мужыкі, што ссуваліся па жонках, вяртаюцца дадому.

Валерый Грант з Оклэндзкага ўніверситету таксама мяркую,

што апошнія слова ў вызначэнні полу будучага дзіцяці належыць маці. З якіх дасьледаваньняў вынікае, што жанчыны, якія маюць рысы моцнай і дамінантнай асобы, часцей нараджаюць хлопчыкаў. Ключом ' да развязання загадкі, лічыць Грант, мае быць тэстастэрон — половы гармон, які адказвае за мужчынскія рысы характеристу, такія як агрэсія, прага суперніцтва і дамінавання. Грант дапускае, што кожная яйцаклетка загадзя прыстасаваная да прыняцця спэрматазоіду з храмасомай Х або Y, і вырашае гэта менавіта тэстастэрон, які ўтрымліваецца ў яечніках жанчыны. Калі яго больш за сяроднія паказыні, менавіта ён актыўней яйцаклеткі, "настроены" на спэрматазоіды з Y-храмасомай. І наадварот, нізкі ўзровень утрымання тэстастэрону съведчыць аб прыярытэтным становішчы спэрматазоіду з X-храмасомай.

Валерый Грант дасьледавала асаблівасць жанчынаў з дапамогай адмысловага тэсту. Жанчыны меліся пазначыць прыметнікі, што, на іх погляд, найлепш іх характеристыкуюць (напрыклад, гордая, незалежная, самотная, напалоханая). Сярод прыметнікаў было трынаццаць словаў, што азначаюць схильнасць да дамінавання. Чым больш іх жанчына абрэ, тым большая ступень яе дамінант-

насці. У выніку эксперымент сярэдні паказыні аказаўся роўны тром. Досьледы Грант дасыаць, што жанчыны, якія дасыаюць выніку восем і болей, маюць ажно 80-працэнтны шанец нараджэння хлопчыка. Тэст гэты даступны праз Інтэрнэт: www.sexratio.com.

Польскія антраполігі Багуслаў Паўлоўскі і Эльжбета Цепляк таксама схільныя лічыць, што пол дзіцяці залежыць на перш ад жанчыны, а дакладней, ад яе біялагічнай кандыцыі. Падставай для эксперыменту стала вага пры нараджэнні першага дзіцяці. Чым большая вага, тым лепшыя ўмовы, у якіх плод разъўіваўся.

Жанчыны, якія нараджалі першых дзяцей, маючы вялікую масу цела, маюць большыя шанцы на тое, што іх другое дзіця будзе хлопчыкам. Ты здаровая — дык гадай сыноў! — здавалася б, гаварыў сам арганізм жанчыны. Аднак навукоўцаў здзвівіла, што гэта залежнасць была прададзівай толькі тады, калі

першым дзіцём... была дзяўчынка. "Праўдападобна, вага дзяўчынкі пры нараджэнні — найлепшая мерка агульнага стану маці, — дапускае доктар Паўлоўскі. — Хлопчыкі ў біялагічным сэнсе больш адчуваюць, і таму розныя нэгатыўныя чыннікі, якія могуць зьявіцца падчас цяжарнасці, стаюцца прычынай значнага паніжэння вагі іхнага цела. Дастатковая, калі жанчына падчас цяжарнасці будзе падлягаць стресу, ці паліць цыгарэты. Дзяўчынкі ж больш "таястыскурый", і вонкавы ўплывы менш упłyваюць на іх вагу пры цяжарнасці маці".

Вось жа, калі вы моцная, здаровая жанчына і замест таго, каб заплітаць косы сваім дочкам, вы прагненце цыраваць падзёртыя на каленках сынавы нагавицы — не хвалойцесь: ваш арганізм ведае пра гэта. І, магчымы, для спэрматазоідаў з "дзяўчымі" іксамі ён паставіў знак забароны ўезду.

Паводле "New Scientist"

Гультайства сілкуе фантазію

Дзяцінства буйных дзяячоў культуры і навукі часта праходзіла ў нібыта несур'ёзных гульнях ды гультайстве. Будучыя дызайнэры ды мадэльеры съпелілі сваю неутаймоўную фантазію апранаючы лялек, біёлягі гадзінамі назіралі за насленікамі сажалкі, а славутыя вандрунікі рабілі свае першыя караблі з перакуленых крэслай...

Цяпер тысячы маленікі вучняў пасля тлумных гадзінай у школе зазвычай бавяць рэшту дня ў студыях, гуртках ды сэкцыях. Бацькі, здаецца, папросту не выносяць выглядзу дзіцяці, не занятага чым-небудзь карысным. Іначай, на іхнай думкі, дзіця зробіцца "цяжкім".

Тым часам беларускія пэдагігты наракаюць на шырокі распаўсюджаны ў малодшых клясах дзіцячыя інўрозы ды ўжо хранічныя хваробы эндакрыннай систэмы, кровавазвароту і страваваньня сярод старших школьнікаў. Вынікамі дзіцячых перагрузак мэдыкі лічачы нэрвова-психічныя адхіленні шкіталу аслабленай памяці, нечаканых пераменай настрою, раздражнільнасці ды парушэнняў сну.

Псыхолагі заўважаюць, што людзі з "зарэгламэнтаваным" дзяцінствам вырастаюць бяз творчага пачатку і залішне патрабавальнымі. Пакінутыя без навязанай звонку волі, такія людзі няздольныя да самааганяць. Вядомая ў Вялікабрытаніі дзіцячыя псыхолагі Кэтлін Кокс кажа, што дзеці, якім не даводзіцца абавірацца ў жыцці

на ўласныя сілы, ня маюць стымулу для іх зьяўлення і развязвіцца. Ледзьве ў дзіцяці разгледзелі якія-колькі здольнасці, яму не даюць кроку ступіцца "бяз сэнсу". На думку Кэтлін Кокс, якраз у часе "бессэнсоўных тусовак" дзеці вучачыца знаходзіцца сабе занятыя выбіраць тое, што ім пададаецца. Заарганізаваныя ж бацькі дзеці, выдраўшыся зь сям'і на волю, у ВНУ ці ў шырокі съвет, сутыкаюцца зь лішкам вольнага часу і губляюцца, бо ня ўмеюць належным чынам яго разъмеркаваць. Вынікам можа быць ўсё што заўгодна — ад няздольнасці своечасова здаць пісмовую працу да загулу на некалькі тыдняў.

Намаганыні бацькоў заняць вольны час дзяцей маюць лёзунгам "Хай у іх будзе ўсё тое, чаго мы, босыя і голыя, у дзяцінстве ня мелі". Бацькі проста апанаваныя жаданнем трymаць дзяцей у стане заўсёднага шчасця. Ледзьве тэя пачынаюць плацатці, іх кідаюцца супакоўваць і забаўляць, кормяць пры лёгкім голадзе, а пры першых прыкметах суму ім вынаходзяць новую форму дзейнасці. "Але калі вас увесе час

імкнущца задаволіць, вы ніколі не атрымаце сапраўднага задавальнення, бо вам невядомае супрацьлеглае адчувацьне — піша Кэтлін Кокс. — І тады вы прагнаваеце адсоўваць мяжу далей, спрабуючы дасягнуць поўнага задавальнення".

Тае самае думкі трymаеца і аўтар папулярнай цяпер на Захадзе кнігі "Ці слухаем мы сваіх дзяцей?" італьянскі сацыёлаг Паола Крэпэ. Ён піша, што такое выхаванне даводзіць дзяціці да стану эмацыйнай недасывядчанасці. "Калі памёр дзядулі ці бабуля, вазьміце дзіця, нават малое, на пахаваньне. Невялікі боль — добры настайнік", — раіць Крэпэ. Гэтак сама і сум падчас пэрыядычнай незанятасці можа дапамагчы бацькам падрыхтаваць дзіця да сутыкнення з высокім патрабаваннямі сучаснага съвету.

"Калі вы ўвесе час адпавядаце плянам, якія маюць на вас іншыя людзі, то кім вы ёсьць, калі застаяцесь на адзіноце?" — пытается Кэтлін Кокс. Паводле ейнае думкі, дзіця, якое ніколі не пакідаюць сам-насам з сабою, не навучыцца жыць самастойна.

Міхал Чарвінскі

Памяць пра Аўласа

Хутка мы адзначым 130-ю гадавіну з дня народзінаў Аляксандра Ўласава, першага рэдактара "Нашай Нівы". Тым ня менш, у ваколіцах Радашкавіч ды Мігаўкі, прынамсі ў суседніх Пяцюолях, яшчэ і сёньня памятаюць яго. От што, прыкладам, распавёў мне пра Аляксандра Ўласава Андрэй Гаранскі.

"У Пяцюолях за польскім часам была паўшэхная школка. У гэту школку бегалі і дзеці Ўласава — Алег і Дзіма. То Ўласава ў Пяцюолях бачылі ледзі ня кожнага дня. Цёплай парою дзеци самі хадзілі ў школу, а зімою ён іх падвозіў на санях. Пяцюолеўская школа была на другім канцы вёскі, то двойчы на дзень Аўлас мусіў ехаць празь вёску. Заходзіўся ён і ў нашу хатку, — распавядзе спадар Андрей. — Мой тата купляў у Аўласа зямлю. Было гэта дзесь у годзе 37-м. Тату майго звалі Юстын. У нас дзесь ацалеў плян і акт куплі Аўласавай зямлі.

Прыгадваю, аднаго разу Аўлас зайшоў да нас із сваім дзецим. Яны былі мае аднагодкі. Аўлас прапанаваў нам падружніца. Тады гэтае дужжаныне практикавалася. Усчапіліся мы, падахвочаныя Аўласам, тузаёмся, і Аўлас ля нас тупае. Яму хочацца, каб ягоныя сыны мянне завалілі. Але ўсё выходзіць інакш: верх бярё я, і Аўлас дзе міне за гэта пяць злотых ды кажа сынам:

— Каб вы адужалі Андрэя, гэтыя пяць злотых былі бацькі. А так іх мае пераможца. Ну, і каб

Мы зь Міколам Лавіцкім от ужо другі ці трэці год вандруем на роварах па ўласаўскіх мясьцінах, сустракаемся зь людзьмі, якія яшчэ памятаюць ці хіба чулі пра Ўласава. От і сёлета дамовіліся на ягоны дзень народзінаў зъезьдзіць у Мігаўку. А калі хапіліся, дык і разгубіліся трохі: дата народзінаў у розных крыніцах розная. У даведніку "Беларуская пісьменнікі" стаіць 16 (28) жніўня. А у польскім пашпарце Ўласава, што пераходзіў з атэлье ў Літаратурным музее Янкі Купалы, — 10 жніўня. Разыходжаныне нібыта нязначнае, але для гараскопаў істотнае. Калі дата народзінаў Уласава 10 (22) жніўня, ён трапляе пад знак Рака, а калі ж 16 (28) — дык ён Леў.

Паводле розных харектарыстыкаў сучаснікаў Ўласава, ён хутчэй нарадзіўся пад знакам Рака. От, прыкладам, як харектарызавала Ўласава пляменніца: "У ім неяк арганічна спалучаліся лягота, марудлівасць і незвычайная энэргія, алантанасць". Гараскоп кажа, што Рак — людзі эмаксынныя, даверлівые, адначас

не крыўдавалі на мяне, то вам мае пяць злотых на двох.

Аўлас быў чалавек грузны — кіляграмаў на сто дваццаць, ня менш. Меў ён і адпаведны апэтыт. Мог, казалі, за адзін раз цэлага індывідуальнасці. Быў ён чалавек дасьведчаны і аўтарытэтны. Да яго хадзілі на розныя рады: і як лепей гаспадарку ладзіць, і як лепей даглядаць жывёлу, і якім насеньнем сеяць. А калі трэба якую заяву напісаць, то таксама ішлі да Аўласа. Ён ведаў у гэтым толк. Празь яго да нас усе навіны сьвету прыходзілі. Быў жа ён адною парою сэнатарам у Варшаве. Мігаўская ды пяцюолеўская гаспадары часта ў яго пыталіся: "Як там у вашым сэннаце?" Ён казаў: "Каб там што дакаць, кольле ў руці траба браць, ісці ў калы, на калы... Без калоў там ніякія рады ня даць..." Там жа адны Радзівілы ды Патоцкія — князі ды графы... З-за іх у тым сэннаце не прафіці... Зь імі ія проста!"

Андрэю Гаранскому таксама згадалася, як яму, трывацца дадому, давялося з Уласавым быць на сходзе ў верасьні 1939-га, неўзабаве пасля прыходу саветаў. Сход той ладзіла радашкаўская часовая ўправа. Прамаўляў там і Аўлас. Ён вітаў прыход саветаў, прапанаваў далучыць да Беларусі некаторыя землі Латвіі, заселенныя беларусамі. "Мяне гэта зацікавіла, — згадвае Андрэй. — Я перапыталаў ў свайгаты, ці гэта праўда. Тата пачынаваў: так, у Латвіі таксама жывуць нашы людзі... Пасля Аўлас неяк нечакана зънік з Мігаўкі. За ім зъніклі і ягоныя дзеци... Зъніклі зь імі і жонка. Спаквала пачалі расцягваць і

ягоную маёмасць, бібліятэку".

Неўзабаве Андрэй узьбіўся ў радашкаўскім магістэрстве на Аўласава архіў. "Мне не было на чым пісаць. Нехта шапніць шмат розных папераў у магістрацкай кладоўцы. Дык я ў ту бакоўку. І праўда — там цэлыя горы розных папераў, книг. Шмат было і фатаздымкаў. То я колькі з іх падніяў..."

Сладар Гаранскі зрабіў паўзу. Мне падумалася, што ён падарыў сказа: "Хочаце паглядзіць?!" Але пачаў я іншае:

"Змарнаваліся за вайну тыя Аўласавы падабіны. Пераважна гэта быў гуртавы здымкі з Аўласам. Тата казаў, што гэта Аўлас з настаўнікамі... Змарнаваліся Аўласавы здымкі... Ні за што ні пра што змарнавалі самога Аўласа. Навошта? За што? Для чаго?!"

Каму ён, шасцідзесяцігадовы, замінаў?" Сладар Гаранскі на гэтым съвёце пражыў ужо амаль восем дзесяціццаті. Усяго за гэты век набачыўся. Але адказу на свае пытанні пакуль не знайшоў. Аўлас быў цікавы і бяскрыўдны чалавек. Шчыра любіў Беларусь і хадзеў, каб яна была паважаная і шанаваная ва ўсім съвеце. То хіба толькі за гэта?!

На думку Андрэя Гаранскага, вынішчэнне такіх людзей, як іхны Аўлас, абяскроўлівае край,

Марыя і Андрэй Гаранскі

народ, нацыю...

Жыцьцё Ўласава ў Мігаўцы м��ца паўпльвала на ўесь тутэйшы люд. Тут усьвядомлена шанаваны родную мову, дзівяцца з урадоўцаў, якія ігнаруюць яе. Гэта ж калісці Уласава казаў сваім землякам, народу, цэламу съвеце: "Усе, хто прывык шанаваць кожную нацыю і кожнага чалавека, ведаюць, што ў роднай мове сваёй беларус усё лепш разумее, што тая мова — гэта яго душа, сэрца, усё, што

е́сьць самае блізкае і дарагое чалавеку. И беларусам, беручы культуру ад расеіцаў і ад палякаў, няма нікай патрэбы забываць, што яны беларусы, адракацаць ад сваёй нацыі і перакідацца да чужой" ("Наша Ніва" ад 25 красавіка 1908 г.).

Старэйшыя Ўласавы землякі якраз і трываюцца такога разумення роднай мовы. Яны жывуць і цешацца ў ёй, як рыбкі ў чистай вадзе. И ішага ім ня траба.

Уладзімер Содаль

каляндар

6 кастрычніка 1677

памёр Альберт Вайцех Каяловіч (Віок-Каяловіч), езуіт, рэктор Віленскага ўніверсітэту.

Вучыўся ён у Нясвіжы і Вільні.

Выкладаў у Смаленску, пасля вярнуўся ў Вільню, дзе працаваў на шлях ад выкладчыка да рэктора. Напісаў двухтомную "Гісторыю Літвы", гербоўнік шляхты ВКЛ "Намэнклатар", этнографічную працу "Мешаніна рэччай", дзе распавёў пра мястэчкі і гарады Вялікага Княства, гісторыю, поўбыт і заняткі людзей.

Першай падала артыкул пра А.Уласава (1987 г.) энцыклапедыя "Літаратура і мастацтва". Там значыцца дата народзінаў — 16 жніўня 1874. Гэту дату паўтарыла і гісторычная энцыклапедыя.

Тэлефаную зноў Генадзю Кісялёву. "Як бы яно там ні было, якія б звесткі ні давалі даведнікі, пашартную дату трэба ўлічыць", — рапціла слынныя беларускі дасьледнікі.

Улічваем! Тым больш што праз два гады — у 2004-м — Уласаву будзе 130. Нашай грамадзкасці, нашаніцам варта было б парупіцца неяк нарэшце ўшанаваць адну з самых выдатных асобаў мінулага стагодзьдзя. Хоць бы якой памяткай у Мігаўцы...

Што да мяне, дык я неяк сымбалічна прывязаў год народзінаў Уласава да скульптурнага фантану "Хлопчык зь лебедзем" ля Купалаўскага тэатру. На ім значыцца лічба — 1874. Якраз год народзінаў Уласава.

У.С.

20 кастрычніка 1677

нарадзіўся Станіслаў Ляшчынскі, кароль польскі і вялікі князь літоўскі (1704—1709, 1733—1736). Ягоныя палітычныя поспехі залежалі ад фартуны швэдзкага караля Карла XII. Падтрымаўшы яго, у 1704 г. Ляшчынскі зрабіўся каралём. Потым Карла разьбілі пад Палтавай, і Станіслаў мусіў вярнуць трон Альгусту II. Другі раз Ляшчынскі пачаў змаганье за пасад у 1733 г., калі Альгуст Моцны памёр. Вайна цягнулася для Ляшчынскага паразай. Ён зъехаў, у Францыю, дзе атрымаў ад Людовіка XV у пажыццёвэе валоданні Лятарынгію. Ягоная дачка стала каралевай Францыі, а сам Ляшчынскі памёр на 89-м годзе жыцця. Старэйшыя кароль грэў ногі ля каміна і, заснуўшы, згарэў.

10 кастрычніка 1577

"Магілён, Мазыр і Ула атрымалі Магдзбургскае права — на два стагодзьдзі пазней за Вільню і Берасцьце (1387, 1390) і на стагодзьдзе пазней за Менск (1499).

12 кастрычніка 1952

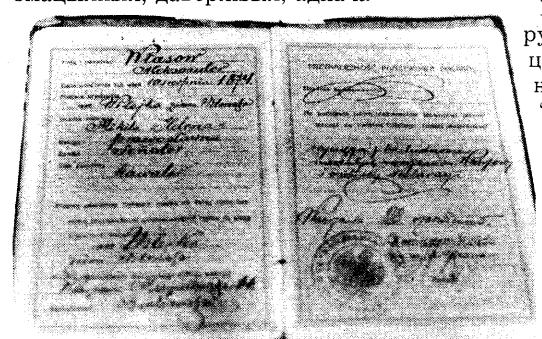
у Нью-Ёрку беларускія эмігранты паставілі "Паўлінку" Купалы. Тэатар мог стаць прафэсійным, аднак памерла маладая зорачка Натальля Куліковіч-Кушаль, зъехалі зарабляць на жыцці на радыё "Вызваленне" ў Мюнхен Галіна Ганчарэнка і Барбара Вержболовіч. Так і не стварыўся эміграцыйны тэатар.

25 кастрычніка 1902

быў асьвячаны менскі мячэт. Ен быў разбураны ў 1962 г. дзеля будаўніцтва гатэлю "Юбілейны".

29 кастрычніка 1952

у Полацку адкрыты пэдагагічны інстытут. Тады Полацак быў абласным цэнтрам. Алег Гардзенка; "Анаху Кан"

Чытаць бэлетрыстыку лёгка і цікава — інакш гэта не бэлетрыстыка. Пісаць «лёгкае чытво» цяжка, хоць і цікава. На інтэрнэт-форумах можна пабачыць грэблівия выказваньні пад імёнамі вядомых у літаратурным съвеце асобау: «Дайце нам 300 даляраў, і ў вас будзе дэтэктыў. Найкруцейшы». Ня так праста гэта, спадарства.

Гэтым летам «НН» публікавала дэтэктыў Наталкі Бабінай «Пастка для крата». Ад самага пачатку відаць, што аўтарка не імкнулася стварыць тэкст паводле рэчэпту. Наталка Бабіна съмела эксперыментуе з канонамі дэтэктыву: пачатак і фінал нагадваюць баявік, некаторыя старонкі — жаночы раман, съледзства ледзь паказанае, асоба сышчыка амаль адсутная і г.д.

Першы блін

Галоўная герайня Яніна выглядае прыхаднем у дэтэктыўным съвеце, і гэта інтыргуе. Бэз экзатычных пэрсанажаў у дэтэктыве неабходны, як соль у супе. Усе магчымыя і немагчымыя варыянты злачынстваў і іхнага раскрыцця даўно прыдуманыя пісьменнікамі, і элемэнт незвычайнага можна стварыць толькі з дапамогай экзатычных акаличнасцяў ці пэрсанажаў.

Яніна распавядзе сваю гісторыю фрагментарна-самнамбулічна, з адхіленнямі ад асноўнай тэмзы, і гэтым розыніца ад большасці халодных і лягічных дэтэктыўных «апавядальнікаў». Герайня мітусіца перад намі, рашиэнні прыходзяць да яе самі сабою і маюць адно інтуітыўнае абрэгутаваньне. Характарыстыкі іншых пэрсанажаў суб'ектыўныя й перанасычаныя дэталямі, якія не працуяць на асноўнае дзеянні.

Пачатак твору дынамічны — на некалькіх першых старонках Яніна знаходзіць на лецішчы заўбітага, заўважае, што за ёю цікуюць, ды трапляе пад абстрэл у калідоры інстытуту. Перад кульмінацый дзеяньне зусім запавольваеца, пакідаючы чытчика ў разгубленасці.

Раптам мы дазнаёмся, што герайня ледзьве ня зь першых імгненняў ведала пра прысутнасць на месцы злачынства сучаса па лецішчы (ён, уцякаючы, абмінуў спаржу), якую дапамагаў саджаць, зноў жа раптам — у сyne — яна ўсьведамляе, што да забойства мае дачыненне ейны кахранак. Яніна сустракаецца з суседам, той пацвярджае ейны здагадкі, зьяўляеца кахранак-забойца, але верныя сябры ратуюць...

У гэты момант зьяўляеца пачуцьцё расчараўаньня, бо аўтарка адмовіла чытачу ў праве на вэрсію. Амаль усё, пра што мы дазналіся з папярэдніх старонак, выявляеца малайлістотным для высыяўлення матываў злачынных дзеяньняў. Адразу пранеуеца адказ на ўсе пытаньні і фінал-развязка ў стылі амэрыканскага баевіка. Але чытач ня ведае плоймы істотных фактаў і сустракае фінал абсалютна непадрыхтаваным. Таму шмат што ў аповесці падаеца непекранаўчым.

Адрадзіўшы традыцыі Караткевіча, Наталка Бабіна надала дзеям і пэрсанажам беларускія калярыт, стварыўшы атмасферу амаль рэальнасці, і гэткім чынам элегантна вызвалілася ад абвязку тримацца рэалізму ў дэталях штодзённага жыцця. Аўтарка здолела пазбавіцца ад усюдыпрысутнага ў айчынных дэтэктывах роднае міліцыі. Хоць і фігура прыватнага сышчыка — украінскага нацыяналіста Сыллёзкі — атрымалася нерэальная. Зрэшты, усе гэтыя Эркюлі Пуаро, Пэры Мэйсаны і Ніра Вульфы ня ўражваюць сваі матэрыяльнасцю. Сышчык-прыватнік пэрсаніфікуе Свабоду і Справядлівасць. Вобраз міліцыянта можа ўвасобіць толькі апошнюю. Са справядлівасцю ў Наталкі Бабінай ня надта атрымалася, пра што гаворка ніжай, але крыху свабоды ў беларускую квазірэчаисць яна дадала, імпартаваўшы яе з таямнічай Бандэраўшчыны.

Штучна выглядае мэтамарфоза, калі малады спасцслужбовец, у прыемнасці якога гэтак старавана і шматлока пераконвае нас герайня-апавядальніця, раптам выяўляеца злачынцам. Зрабіўшы гэтае адкрыццё, раптам разумееш, што Яніна нам нічога пра свайго Андрэя не расказала — пысціхлягічнага партрэту зь ейных расповедаў не паўстаете. А мы паверлі на слова. Між тым, вобраз Андрэя патэнцыйна вельмі цікавы: супрацоўнік спасцслужбай, здольны хлопец зь не-багатай сям'і, *self-made man*, меркаваны жаніх цікавай дзяўчыні — як раптам выяўляеца — абсалютна пазбадзены магчымасці маральных рысаў чалавек. У аўтаркі была магчымасць падаць нам вобраз Андрэя спачатку съветльным бокам, потым падкінуць некалькі шматзначных дэталяў, пасля ацягніць увагу фальшывай вэрсіяй і потым выявіць сумную праіду.

Постаці выбіацца ў фінале выглядаюць казачнымі пэрсанажамі. Функцыі сышчыка Сыллёзка выкананы бліскучы — і таямніча. Дастатковая яму было пабачыць Андрэя, і ён, асоба прыватная, арганізуваў сачанье за ім. Але дзе ж мэтад спадара сышчыка — дзе абавязковая салодкая начынка дэтэктыўнага

твора?

Яшчэ больш ад кульмінаціі ўражвае фінал. Герайня паспешліва тлумачыць нам, што выхідзіцца забойцу-спасцслужбіста Сыллёзка завэрбаваў. Чаму б не паказаць сцэну вэрбоўкі — характар галоўнага адмойнага пэрсанажа меў бы нагоду выяўіцца ў стрэсавай сітуацыі? Змарнаваны апошні шанец зрабіць з сілуэту паўнавартасны вобраз.

Але самае сумнае пачынаецца далей. Яніна, якую выбіаўлі сучаснымі дзеяньнямі ўкраінец Сыллёзка, беларус Дуб ды два старыя антысаветчыкі, раптам без ніякіх згрызотаў сумлення зъяжджае ў Амэрыку! Зъяжджае, несучы ў сабе дзіця ад кахранка-забойцы. Той застаецца ў Беларусі свабодны — ці амаль свабодны. Жанчына ж поўніца радасцю мацярынства ў заакіянскім парадызе... Між тым, у дэтэктыве істотна ня толькі разъвязаць загадку злачынства, але й задаволіць чытацкае пачуцьцё справядлівасці.

Усьлед дэтэктыву можна зрабіць колькі вынів. Выснова першая: «Пастка для крата» — удалы твор, бо, каб яго прачытаць, ня трэба змушаць сябе да чытаць. Недахопы твору тлумачацца ягоным пінкерскім характарам. Нешаблённы выбар асобы апавядальніка, цікавая знаходка з кустамі спарожні, адраджэнне Караткевічавай традыцыі абеларушвання будзённасці, дынамічны дэбют захапляючы.

Выснова другая: дэтэктывы трэба пісаць, каб навучыцца іх пісаць.

Выснова трэцяя: вучыцца пісаць дэтэктывы варт. Кожны твор гэтага жанру — магчымасць займальна прааналізаць грамадзкія проблемы. Нездарма Айзэк Азімаў пісаў: «Дэтэктыў — гэта сацыёлаг, які дзейнічае». Наталка Бабіна стварыла выдатны малюнок менскага жыцця, выявіла цікавыя сацыяльныя супяречнасці — і твор не згубіў займальнасці. Адно слова — дэтэктыў. Усё залежыць ад таго, якім будзе працяж. Якасць першага бліна залежыць ад таго, якім будзе працяж. Якасць першага бліна залежыць ад таго, якім будзе працяж.

Даніла Жуковіч

ДЗЕВАРТАБЫЦЬ

«Сёстры Псыхеі»

25 кастрычніка Марілёўскі абласны драматычны тэатр прывозіць у Менск «Сёстраў Псыхеі» — прэм'еру спектакля паводле п'есы Сяргея Кавалёва. Паставіў яго Алег Жужда — рэжысэр, вядомы лялечнымі пастаюкамі Шэксціліровых шэдэўраў. «Сёстры Псыхеі» — адзін з нешматлікіх беларускіх спектакляў, які забаронены.

Купалаўскі тэатр, пачатак з 19-і. Квіткі — ад 2 да 4 тыс. рублёў.

Выстава Тарасевіча

15 кастрычніка ў Музэі сучаснага мастацства (пр. Скарыны, 47, ст. м. «Плошча Я. Коласа») адчынілася фотавыставка «Лявон Тарасевіч. Польскі павільнен на 49-м біенале мастацтваў у Венэцыі». Адчыненая для наведнікаў штодзённа ад 11 да 19 гадзін (акрамя нядзелі й панядзелка). Паглядзец яе можна будзе да 15 лістапада.

Арт-гаўз у Менску

24-27 кастрычніка ў менскіх кінатэатрах «Аўрора», «Берасьце», «Перамога» і «Мір» адбудзеца паказ фільмаў, якія звязаныя называюць арт-гаўзнымі. Калі аўтарскае кіно скіраванае на адмысловую адкуваваную аудыторию, кіно масавае — на шарагавага стандартызаванага гледача, дыкія кіно арт-гаўзнае імкненца разбурыць гэтыя межы, яно імкненца ўвасобіць аўтарскі погляд у зразумелай «шырокім масам» форме.

Фільм «Госвардзкі парк» — добрыя карціна рэжысёра-клясыка Робэрта Олтмана з прадуманымі акторскімі ансамблемі і моцнымі сюжэтамі. За што і мае «Оскара». У Еўропе фільм атрымаў «Залатага медаль» Брытанскага фестывалю й прыз Брытанскага кінаакадэміі за найлепшы аўтарскі погляд у зразумелай «шырокім масам» форме.

Ульбенец эўрапейскіх кінатусовак Франсуа Аzon прэзэнтуе менскаму гледачу лірычны рэтра-фільм «Во-

сем жанчынаў», у якім рэжысэр, невядома якім чынам, сабраў самых знамітых французскіх акторак. Таленавіты, эпатажны, але халодны Азон, як заўжды, не стрымаўся ад гомасексуальных намёкаў: пацалунак Фані Ардан і Катрын Дэнёў выглядае скандальна — у жыцці яны «заклятыя сяброўкі» і да таго ж па чарзе былі ханкімі Франсуа Трубо, мэтра французскага кіно.

Тэма аднаполага кахрання не апошняе ў чацьвёрты фільма. Так, у канадскай стужцы «Вас не дагоняць» ідзеца пра трох сябровак, якія вучацца ў шматабяцальні закрытым каледжы. Фільм атрымаў некалькі ўзнагароду за апэраторскую працу.

А вось у швэдскай камэдыі «Давай! Давай!» мілонісныя прыгоды звязаныя з праблемай «Усход—Захад»: ліванска Рора свягі жадаюць ажаніць зь зямлячкай, а ён каҳае швэдку (не пілу)... У 2001 г. швэдская кінаакадэмія прызнала «Давай! Давай!» найлепшым фільмам года.

Квіткі на гэтыя фільмы ва ўсіх кінатэатрах каштуюць 3 тыс. рублёў. Абнэмант — 8 тыс.

Кніга Надзеі Дземідовіч

На прэзэнтацыю кнігі ўспамінаў Надзеі Дземідовіч «Век так ня будзе» запрашаюцца ўсе ахвотныя. 18 кастрычніка, Управа БНФ (вул. Варвашэні, 8), а 12-й.

Дзяве прэзэнтацыі

1 лістапада ў парк-клубе «Менск» (ст. м. «Парк Чэлюскінцаў») Аляксандар Памідораў прэзэнтуе свой альбом «Святая пакрадзенас». Уздзел біярць таксама гурты «Зэт» і «Куклы». А б лістапада тамсама адбудзеца чарговая прэзэнтацыя застольнага альбому «Крамбамбуля». Пачатак а 19-і. Квіткі на абдэзве імпрэзы каштуюць 5500 (танцпол), 7000 (за столікам). Даведкі праз т. (8-0296) 49-08-88, пэйдж. 211-85-85, аб.БМА

Мікола Кісель, Андрэй Расінскі

Літаратурны часопіс

“Дзяяслou”

заснаваны пісьменнікамі, што парвалі з дзяржайчай апекай. Паэзія ў «Дзяяслове» прадстаўлена творамі Алеся Разанава, Уладзімера Някляева, Ніла Гілевіча, Леаніда Дранька-Майсюка. Проза — імёнамі Святланы Алексіевіч, Янкі Брыля, Сяргея Рублеўскага, Юр'я Станкевіча. Публіцыстыка — артыкуламі Анатоля Кудраўца, Анатоля Сідарэвіча, Пётры Васілеўскага, Галіны Багданавай.

Пытайцца ў незалежных распаўсюднікаў і праз «Кнігі — поштай».

...Я б сказаў, што напачатку пачуваўся госьцем у той няволі — гэта было цалкам зразумела і вынікала, па сутнасці, з таго, што ўсе мы, увесь род людзкі, любім цешыцца з ілюзіяй. Панадворак — выпалені сонцам пляц — здаваўся пуставым: нідзе ані съледу гумнаў, гародаў, траўнікаў або кветнікаў. Тут стаяў адно прости, падобны да вялікай стадолы драўляны будынак, нашае жытло. Знаходзіца ўсярэдзіне можна было хіба ў часе начнога адпачынку. Перад будынкай і за ёй — доўгі, бязьмежны шэраг падобных стадолаў, з левага боку — дакладна такія самыя, збудаваныя праз адольковавыя прамежкі; яны падобныя: съпераду, ззаду, з баку. За імі — тая шырокая, асьветленая шаша, а моі нейкай іншай — на ведаю як астатнія, але я, ідуучы з лазні, страціў ужо арыентацыю і на мог ідэнтыфікаўца дарогі, пляцы ды асобныя будынкі на гэтым вялізным пляскатым абшары. Там, дзе гэта дарога, відаць, сустракалася з папярочнай, што бегла сярод стадолаў, праход перакрываў вельмі прыгожы, нібы цацачны, чырвона-белы шлягбай.

З правага боку была добра ўжо мне вядомая агароджа з ключага дроту, як я са зьдзіленьнем даведаўся, пад напруженіем, і, натуральна, толькі тады я заўважыў на бетонных слупах шматлікія парцалянавыя ізялітары, якія бачыў дома на электрычных і тэлеграфных слупах. Нас запэўнівалі, што ўдар токам — съмартоні. Дый досыць было толькі ступіць на дробны пясочак вузкай съцяжынкі калі агароджы, і цябе з вартавай вежы (мене яе паказалі; гэта было якраз тое, што ад станцыі мне падалося паляўнічым памостам) бяз словаў, без папярэджаньня застрэляць, паўтаралі з усіх баку, строячы зь сябе адзін перад адным дасьведчаных важнікаў. Неўзабаве з гучным звягтаньнем зъявіліся добраахвотнікі, што згіналіся пад

Паступова выявілася, што той комін насамрэч быў зусім ня фабрыка, а ўсяго "краматорый"

цижарам катлоў колеру чырвонае цэглы. Загадзя пранеслася пагалоска, якую адразу ж падхапіў, пачаў абгаворваць і паўтараць увесь панадворак: зараз прынясць гарачы суп! Што тут казаць, я таксама падумаў, што ўжо самы час аднак тое звязанне на тварах, тая ўдзячнасць, тая асаблівасць, амаль дзіцячая радасць, зь якой пераказалі гэту вестку, мяне крыху зьдзвівіла: падалося, што радасць і ўдзячнасць адносіліся на столькі да супу, колькі да самога дбання пра нас: маўляў, нарэшце, паслья столькіх неспадзянаванак... Здаецца, інфармацыя зыходзіла ад таго мужчыны, таго вязні, які адразу падаўся нам верхаводам, каб не сказаць — гаспадаром. Ен насіў падагнаную пад свой памер робу, у яго быў ўжо зусім нязвыклы ў маіх вачах валасы, на іх барэц з грубага гранатавага сукна, на нагах прыгожыя жоўтыя пантофлі; чырвоная павязка на руце съведчыла пра ягоную ўладу... Таксама ў яго на грудзях быў чырвоны трохкутнік — і гэта ўсім адразу паказвала, што ён тут знаходзіўся не з прычыны крыві, а толькі праз свае погляды.

...Суп наліваў ён сам, дзіўнаватым чарпаком, што меў хутчэй форму палівачкі, з доўгімі тронкамі, дзве іншыя — відаць, памочнікі — раздавалі чырвоныя эмаліянсавыя міскі й паабціраныя лыжкі — адну на двух, бо, маўляў, іх дужа мала, і таму, пaeў-

Фрагменты з кнігі

ши — сказаў яны — мы адразу ж мусім усё вярнуць. Праз нейкі час надышла мая чарага. Суп, лыжку і міску я атрымаў на пару з Калетнікам — я гэтым ня надта быў задаволены, бо ніколі ні з кім ня еў з аднае талеркі і адной лыжкай, але па трэба часам можа змушаць чалавека да ўсякага. Найперш ён зъв'яднуў адну лыжку і адразу ж аддаў мне цэлую міску. У яго на твары зъявілася трохі дзіўная міна. Я спытаў у яго, як суп, і ён сказаў, каб я пакаштаваў сам. Аднак я ўжо ўбачыў, што мужыкі навокал пазіраюць адзін на аднаго, некаторыя зъбятэжана, іншыя пырскаюць ад съмеху. І ўсё ж я пакаштаваў. І адразу ж зразумеў, што ён, на жаль, неядомы. Я спытаў у Калетніка, што нам рабіць, і ён адказаў, што я спакойна мату ўсё выльці, ён не пакрыўдзіцца. У той самы час ззаду азваўся спакойны голос: "Гэта так званы Dorgemüse". Я ўбачыў каржакаватага, ужо немаладога мужчыну: падносам бялейшая палоска — сълед съветлае памяці вусоў, твар азораны ведамі. Вакол нас стаяла колькі чалавек з кіслымі мінамі, съціскаючы ў руках міскі і лыжкі, і ён распавядаў ім, што на першай съусветнай быў афіцэрам і тады ў яго было досыць нагодаў, каб пазнаёміца з гэтым супам, менавіта на фронце, сярод нямецкіх жаўнеру, "якія тады былі нашымі хаўрусінкамі". Ён паведаміў, што гэта ня щто іншае, як "сушаная гародніна". Для вугорскага траўніка, дадаў ён зь нейкай лагоднай,

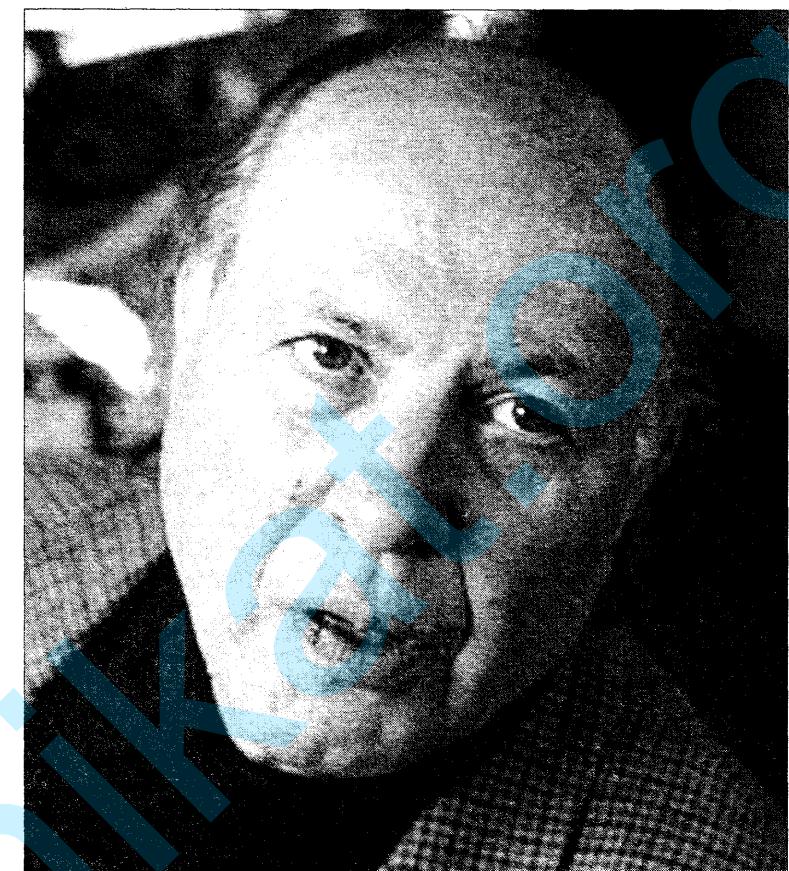
дарэшты быў згаладнелы пасьля той доўгай дарогі. Маргарын, не адшукаўшы лепшага спосабу, я размазаў пальцам, як Рабінсон дый усе іншыя навокал. Потым я пашукаў вачыма вады, але выявілася, што запінь няма чым. Ну, узлаваўся я, ізноў нас будзе мучыць смага, як у цягніку. Цяпера варта крыху падраўнічнай распавесці пра пах, што стаяў у паветры. Ад яго, саладжавага й нібы клейкага, з дамешкам знаёмага ўжо хімічнага сродку, цягнула на ваніты, і я ўжо пабойваўся, ці я ня выблюю хвілю таму зъедзены хлеб. Я бязь цяжкасця зразумеў: вінаваты быў комін фабрычны, і людзі сапраўды даведаліся ад нашага вязні, што там знаходзіцца фабрыка скуранных вырабаў, як, зрешты, шмат хто і меркаваў. Я згадаў: калі часам у нядзелю мы з бацькам выбіраліся на футбол і трамвай прайжджаў міма такой фабрыкі, я заўжды мусіў затыкаць нос. Зрэшты, казалі нам, мы, на шчасце, ня будзем працаўца на той фабрыцы, калі толькі ня выбухне тыф, крываўка ці іншая пошасць... Калі ўсё пойдзе добра, мы рушым далей, у іншай, лепшай месцы. Менавіта таму мы ня носім пакуль на робе, а тым больш на скуры нумароў, як наш верхавода, "блечны", як яго называлі. Такі нумар шмат хто ўжо бачыў на ўласных вочы: съветла-зялёным атрамантам ён пішацца на руце, потым наколваецца голкай, і яго ўжо ня змішеваш; гэта завецца татуяўсанье. Прыйблізна тады ж да маіх вушэй дайшло апавяданье добраахвотніка, які прынёс суп. Ён таксама бачыў на кухні нумары на руках у людзей, якія былі тут даўжэй. А асабліва ўсе пераказалі ѹшукалі сэнсу ў адказе, які адзін звяжнікі кінуў некаму з нас на пытанніе, што гэта. Himmlische Telephonnummer, нумар тэлефону нябёсаў — здацца, так ён сказаў.

...Паступова выявілася, што той комін насамрэч быў зусім ня фабрыка, а ўсяго "краматорый", то бок печ для спальвання, які нам патлумачылі значэнне гэлага слова. Я прыгледзеўся да яго лепей: прысадзісты, кантовы, ён завяршайшася вянцом з шырокаю вусцем. Мушу сказаць, што апроц страхавітай павагі, ну і акрамя паху, вядома, які нас абляпляў нечым густым, на кшталт гразі, нічога іншага я не адчуваў. І тут мы з новым зъдзіленьнем адкрылі наводзяль яшчэ адзін комін, за ім другі і ўжо на ўскрайку бліскучага неба яшчэ адзін: два зь іх, падобна да нашага, плявалі дымам, і, магчыма, мелі рацью тыя, хто падзронна паглядаў на хмары кудыму, што ўздымаліся з-за далёкага рапітчынага пералеску. Відаць, цалкам слушна прыышло ім да галавы: што ж гэта за пошасць такая, ад якой тут столькі нябожчыкаў?

Мушу сказаць, што, перш чым спусціцца вечар першага дня, амаль ўсё сталася мне збольшага ясна. Датуль мы пабывалі таксама ў барауку з клязэтамі — памяшканьні, якое складалася зібі з трох масткоў, што цягнуліся праз усю яго даўжыню, і ў

Імрэ Кертэс

Страчаны лёс

18 сяброў камітэту Швэдзкай акадэміі ў сваім выбары кіруюцца ня толькі літаратурнымі вартасцямі твораў. Улічаецца мнства іншых фактараў: паліткаректнасць, палітычнае становішча ў сьвеце, географічны, полавы і палітычны плюралізм. Сярод сёлетніх прэтэндэнтаў на прэмію (1,1 млн. даляраў) называлі амэрыканца Джона Эшбэрэ, пэруанца Марыя Варгаса Льесу, вугорца Імрэ Кертэса, срыйскага паэта Адоніса. Многія пісьменнікі фігуруюць у съпісе верагодных набэліяントаў гадамі — наш Васіль Быкаў, амэрыканцы Томас Пінчан, Джон Апдейк, Філіп Рот, англічанка Дорыс Лесынг, канадкі Маргарэт Этвуд і Эліс Мунро, латышка Візма Бэлшэвіца, эстонец Ян Крос, швэд Томас Транстрэмэр, чэх Мілан Кундэр... Самае скандальная імя ў гэтым съпісе — Салман Рушдзі.

У самой Швэціі Нобэлеўская прэмія — зъява кульставая. Шмат хто з кнігалаюбу складае асабістую бібліятэку толькі з твораў набэліяントаў. Некаторыя кнігарні з такай нагоды выстаўляюць у гандлёвых залах тэлевізары, каб наведнікі маглі паглядзець трансляцыю з Швэдзкай акадэміі. Шмат у якіх кнігарнях напярэдадні авбяшчэння ляўрэата быў падрыхтаваны плякаты "Тут прадаюцца кнігі нобэлеўскага ляўрэата-2002". Заставалася толькі дапісць імя.

Шмат хто з крытыкаў лічы, што палітычнае сітуацыя на Блізкім Усходзе змусіць Нобэлеўскі камітэт прысудзіць узнагароду пісьменніку з гэтага рэгіёну. Але яе ўпершыню ў гісторыі атрымаў прадстаўнік вугорскай літаратуры Імрэ Кертэс — выхадец з будапешцкай габрэйскай сям'і, вязень Асьвенцыму і Бухенвальду ў 1944—45 г., аўтар раманаў "Съледапыт", "Ангельскі съця", зборнікаў эсэ. На падставе канцлягерных успамінаў ён у 1975 г. напісаў кнігу "Страчаны лёс", перакладзеную на 15 моваў. 15-гадовы герой Кертэса не асуджае жорсткі съвет — ён адно спрабуе ў ім выжыць. "НН" прапануе чытачам урыйкі з тae кніgi.

кожным з іх было па два, гэта значыць разам шэсць радоў адтулінаў — можна было над імі пасесыці або ў іх цаляць, як каму зручней. Надтшамат часу, у кожным разе, на гэта ў нас не было, бо неўзабаве зъявіўся нейкі шалёні вязень, гэтым разам з чорнай павязкай і цяжкім друком у руце, і кожны мусіў высыць, як быў. Сноўдала там яшчэ колькі іншых старых вязніяў: тыя былі ўжо лагаднішыя і ахвотныя да тлумачэнняў. І туды, і назад мы ішлі ніштаватай дарогай, у суправаджэнні блечнага, і гэта дарога вяла міма цікавага месца: за дротам стаялі стадолы, перад імі — дзіўныя кабеты (ад анае з іх я дразу ж адвёў позірк, бо з-пад яней расшліпенай блузкі зъвесілася нешта, да чаго сутаргава прыпала лысae ненамаўля з бляшчыстым на сонцы

чэрапам) і яшчэ больш дзіўныя мужчыны, змарнелыя, аднак апранутыя як вольныя людзі. На зваротнай дарозе я ўжо ведаў: гэта быў лягер для цыганоў. І тады мы нават крыху зъдзівіўся: дома практычна ўсе, і я таксама, не лічылі цыганоў надта сумленнымі, але датуль я ніколі яшчэ ня чуў, каб і яны былі злачынцамі. У той момант на тэрыторыю іхнага лягеру заехаў воз, які цягнулі малыя дзецы са зброяй на плячах, нібы поні, побач з імі крочыў мужчына з вялікім вусам і пугай у руках. Груз быў прыкрыты гунькамі, але праз шчыліны, праз дзіравыя шматкі відаць быў з усёй пэўнасцю хлеб, боханы белага хлеба; з гэлага я зрабіў выснову, што цыганы стаяць на ступені вышыні за нас.

Пераклаў Сяргей Сматрычэнка

Дзёньнік футбаліста

3 студзеня. Зь цяжкасцю выйшлі з адпачынку паслья леташняга чэмпіёнства. Мой "Пратгтар" чакае цяжкі сезон: кубак Садружнасці, чэмпіянат, Ліга Чэмпіёнаў... Нашто толькі выигравалі?

20 студзеня. Прадудлі на Садружнасці ўсім, нават кіргізам. Я і ня ведаў, што там у футбол гуляюць. Але ў нас ёсьць жалезная адмазка: мы толькі пачалі трэніравацца...

1 лютага. Кіраўніцтва каманды абвесьціла, што на зборы паездзем у Турцыю, а заробак за сънежань атрымаем у траўні. Файна.

18 сакавіка. Трэніраваўся ў двары зь дзецьмі. Адпрацаваў да аўтаматызму ўдар ззаду па нагах.

2 красавіка. Ну вось і панеслася! На дварэ — плюс дванаццаць, сонейка! Падчас гульні заглядзеўся на аблачынкі, рамантны зь мяне так і папер. Мой настрой міжволі перадаўся ўсёй камандзе, і ў выніку прайгралі — 0:8, пратусыціўши на апошніх хвілінах два голы. А маглі сысыці з гонарам — 0:6.

8 красавіка. Трэнэр кажа, што мне варта скінуць пятнаццаць кілограм. Ага, схуднеш тут, седзачы на лаўцы запасных: ўсё піва да чыпса.

14 красавіка. Ездзілі ў Гомель. У аўтобусе гулялі ў дурні. Я прайграў форму і на поле ня выйшаў.

20 красавіка. Учора згулялі ўнічью зь лідзірамі — 2:2. Я забіў чатыры голы.

10 траўня. Цікава, а адкуль брамнік ведае, ў які кут я буду біць? Мо ён тэлепат?

18 траўня. Тэлефанаваў мне Ламафею, папрасіў паклікаць да тэлефона Двупейкіса. Памятаюць пра мяне трэнеры зборнай!

29 траўня. Адпрацоўвалі на трэніроўцы затрымкі рукамі, удары локцем. А па нахах я могу біць увогуле зь любога становішча: зь лёту, ззаду, у падзеніні.

6 чэрвеня. Цешчы патрасіла з поля прынесыці дзірвану для саду. Я нарэзаў, пакуль нацы гулялі. А цесьць во лаву на лецішча прасіў. Дадумаўся — на чым я падчас гульні сядзею буду?!

14 чэрвеня. Усухую прайгралі выязную гульню. Проста мы да старту ў Лізе Чэмпіёнаў рыхтумся, нам не да таго, а яны, дурні, падумалі, што насамрэч у нас выйграў.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

АЗБУКА

Можна набыць выдатную беларускую каліяровую азбуку з малюнкамі, друкаванымі і праписнымі літарамі, фармату А3, зь вершыкамі на кожнай літаре. Т.: 288-68-91, паслья 21.00. Irap і Ганна

ВІТАНЫ

Асабістыя віншаваныя ўладамі Буйку! Такога чалавека, як Вы, даўно ня ведала Беларусь! Архітэкт Ягор Прывітаные былому 9 "Б", а таксама яго якласнаму кіраўніку. Жыве Беларусь! ПІТ Усім 9-кляснікам "ЛГ" гарачае прывітаныне. Жывіце без праблемай. Стас

Шаноўныя акторы тэатру "Відарыс"! Віншую Вас з адкрытым новага сезона. Архітэкт Ягор

Шчасцьца Вам усім, здароўя, новых творчых поспехаў! Архітэкт Ягор

"Загородзьдзе"

Паседжданье Задоненскага наўкувага таварыства "Загородзьдзе" адбудзеца 17 кастрычніка а 18.30 у Беларускім інстытуце праблемаў культуры (вул. Каліноўская, 12). Выступаў — Юры Чарнікевіч. Тэма — "Хлеб і лён у съветаполігідзе палешку"

КАНТАКТЫ

Ці ёсьць у Беларусі пасльядоўнікі руху "New Age"? Зышчалавек

Дахрысціянская традыцыя, Балцкая Тэма, Нацыянальная Ідэя, кансерватыўная Рэвалюцыя. www.gedgaruch.org

Запрашаем да гуртаванья сур'ёзных маладых людзей, цікавых для паганска гаветагляду ѹ нацыянальнае ідэалёгі. GEGA Ruch, а/c 342, Мінск, 220050

Шаноўныя сябры БНФ "Адраджэнне", давайце ахяраваць умёскі грашовыя, бо стравіць сядзібу. Сяброву

Хто жадае пазнаёміцца з прэзыдэнтам, пішыце:

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНОЙ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку [ня больш за 15 слоў] бясплатна. 220850, Мінск, а/c 537

ТЕКСТ

Імя і прозывішча
Адрес, тэлефон

20 чэрвеня. Зноў прыйшло запрашэнне з мадрыдзкага "Рэалу". Выкінуў у съметніцу. Надакучылі гэтыя масажысты жарты.

22 чэрвеня. Зрабіў на назнаку: "ГВАМ!", што азначае "Гол варатору ад мяча!" Супэр!

8 жніўня. Вылесцелі з кваліфікацыі Лігі Чэмпіёнаў. Яўна не пашэнціла. Дома 1:4, і ў гэтым 1:4. Містыка нейкая!

23 жніўня. Падчас гульні трэнэр бегаў па броўцы, нешта крычаў, рабіў страшныя гримасы. Усе съмялілі і, вядома, з-за гэтага прайгралі.

5 верасня. Учора на перадгульнявой трэнэрскай устаноўцы заснуй і не пачуў задання на гульню. Выйшаў на поле, а

ня ведаў. А заданьне было — сядзець у распраналцы і съвергачы речы. У выніку мене ж і абчысьцілі.

10 верасня. У другім тайме зрабіў зачяжку на гетрах! Так ніякіх гетраў не напасешся!

20 верасня. У часе апошняй гульні выкладаўся напоўніцу — шмат бегаў... Раптам мяч трапіў у нагу! Качаўся ад болю пяць хвіліна. Цяпер на трэніроўку на выйду, пакуль бульбы ня выкапаю на лецішчы.

29 верасня. Вярнуўся Талян з Штутгарту. Яму там мэніск апэравалі. Кажа — адпачыў шыкоўна. А ў мене за ўсё жыцьцё ніводнай сур'ёзнай траўмы! Крыўдна! Хоць бы гемарой які на лаўцы наследзеў!

4 красавіка. Судзьдзя сёньня дадаў да асноўнага часу восем хвілінаў! Я адпраціўся раней, па тэлеку Ліга Чэмпіёнаў, я ж не могу пратусыць такое. А хто фу-

булу ня любіць, хай хоць да раніцы бегае.

20 красавіка. Не заплацілі за трансфер нашага новенікага. З нас за гэта зьнялі трэх балы. А і халера зь імі! Усё адно ў гэтым чэмпіянаце нам лавіць няма чаго, можна пакрыху здаваць гульні, за леташнія пазыкі разылічвацца.

28 красавіка. Пагаварыў з трэнэрам. Хранавае ў яго жыцьцё! Ня буду больш яму зайдзроўсціць!

6 лістапада. Ну вось і скончыўся сэзон. І крыху сумна стала. Два месяцы я ня ўбачыў свайго скуранога сябра, не піхну яго шыпамі ў пружыністъ бок.. Але будзе вясна, новыя надзеі, новыя задачы... Мо заробак за жнівень аддауду?

A.Шыдлоўскі and Pinchik

Студыя маральна-этычнага

Выхаваньня дзяцей распачынае працу з кастрычніка 2002 г. Мова заняткаў — беларуская. Запіс кожнага нядзелью з 14.15 па адресе: Чайкоўская, 37, Мінск. Тэл. 249-57-55, Мікалай

Аўдыё, відэа, CD, кнігі
у Гомелі: плошча Паўстаньня — штонядзелью да 13.00. Тэлефон: 45-11-51. E-mail: bandrej@tut.by

Сабачыя гісторыі

У аднаго сабакі слаба трэлі батарэй. Граждан, даведаўшыся, парыў: "А ты часцей самагонку гані!"

Адзін сабака працаў на начальнікам ЖЭСу. Штодня да яго заходзіўся Граждан і прапаноўваў: "Давай разам заклаўцаў бабкі. Я пры камуністах быў контрразьведчыкам..."

Адзін сабака пераехаў у новую кватэру. Зазірнуў у прыбіральню — а там Граждан ва ўнітазе рыбу ловіць.

Адзін сабака прыйшоў у домакіруніцтва і пачкавіўся, калі пачнёцца аципляльны сэзон. Граждан яму адказаў: "Калі захочам, тады і пачнём!"

Адзін сабака паскардзіўся на водаправодчыку. Назаўтра прыйшоў Граждан і адключыў сабаку газ.

У аднаго сабакі адключылі цёплую ваду, і ён грэў яе на пліце. А Граждан хадзіў на працу з тэрмасам і насту адтуль ваду дахаты.

Адзін сабака прачніўся ад холаду, бо адключылі аципленыне. Ён пайшоў у кухню і заларыў гарбату. А Граждан глынуў адэкалёну "Саша" і выбег на вуліцу, каб даведацца, дзе амэрыканцы разбамбілі цеплатрасу.

Адзін сабака ня мог заснуць, ба пад вонкнамі па начох экскаватар капаў яму, каб знайсці старыя трубы і памяняць на новыя. У кабіне сядзеў другі Сабака і напіваў: "Увязу цябя я ў тундру, увязу к сядым снягам..."

B.III.

Беларускі ПЭН-Цэнтар

шукае выкананічага сакратара

на поўныя працоўныя дзень

Веданьне беларускай, ангельскай мовай і кампютара абавязковое. Пажаданыя рэкамэндацыі.

Кароткія звязкі пра сябе дасылаць на электронны адрес pen@pen.unibel.by

Шукаю працу наборшчыка тэксту. Беларуская (лапінка/крыпка/сайнаркамаўка), рас., ням., англ. Т.: 248-21-58. Артур, 20.00—22.00

Запрашваючыя выдачы, зацікаўленыя ў распакоўкі сваёй прадукцыі ў Гомелі. E-mail: bandrej@tut.by

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Лідзе А. зь Менску. Гэта пытаныне галоўнага і другаснага. Пішыце пра палітыку, герояў нашага часу, неардынарныя гісторыі, інтыгоўныя злачынствы. Не тапчыцеся ў загоне культурных падзеяў мясцовага маштабу, а тым больш ня стаўце знаку роўнасці між імі і Беларусі.

Віктару Л. зь Менску. Дзякую за кнігу.

Міколу С. зь Вілейкі. Правілам тарашкевіцкіх "дараформенных беларускай мовы", як Вы яе завялецце можна навучыцца, адшукайшы часопіс "Спадчына" №5 за 1995 г. з артыкулам Вінцукі Вячоркі "Правапіс. Спраба сучаснае нармалізацыі" (с.247—288). Наконт набыцця кнігак — затэлеснаніце ці пішыце на нумар, пазначаны пад рубрикай "НН" "Кнігі — поштай". З "БМА-group" можна звязацца па телефоне 227-51-09 або (0296) 49-08-88 (Віталі).

Вячку В. зь Менску. "А сам аўтар чаму не пафарбаваў і не памыў?" — запытваецца чытач.

Сяргею Б. з Гомелю. Тэкст пра касымічны падарожжы перадаў на разгляд у рэдакцыю часопісу "ARCHE". Не газетная реч — заскладаная, перагружаная прыдуманымі ды "падтасаванымі" фактамі, багацьце якіх прымушае чытчика дзівіцца з аўтарскай фантазіі, але съмеху не выклікае. Бракуе простага дасыцінага гумару.

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991 г.
галоўныя рэдактары "Нашай Нівы":
З.Вольскі (1906),